

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

**Politikaları Etkilemek İçin Farklı Yöntemler: Gemi
Sökümü Kampanyası**

Seminer 1: Greenpeace Deneyimi

Erdem Vardar

**Savunuculuk ve Politikaları Etkileme
Konferans Yazıları no 7, 2007**

Yayına Hazırlayan: Yiğit Aksakoğlu

Erdem Vardar: Merhaba arkadaşlar. Ben Erdem Vardar. Uluslararası Af Örgütü'nde Kampanyalar Koordinatörü olarak çalışıyorum. Daha önce uzun yıllar hem Türkiye'de hem yurtdışında Greenpeace'te çalıştım. Özellikle çevreyle ilgilendim. Toksik maddeler konusunda çalıştım. Onun özel bir maddesi olan "gemi söküm" diye bir kampanyanın sorumlusuydum. Bugün örnek olarak onun üzerinden gideceğim. Ama biraz da Greenpeace'in bu işi, bir kampanyayı nasıl organize ettiği konusunda konuşacağım. Aslında bir örnek tabii Greenpeace. Daha profesyonel anlamda, daha başarılı olması düşünülen bir kampanyanın nasıl başından beri planlandığıyla ilgili bilgi vermeye çalışacağım. Tabii deneyim paylaşımı da olabilir. Siz de bana kendi deneyimlerinizi anlatabilirsiniz.

Daha önce, bir çevre merkezi var, onun içinde kampanya eğitimi de veriyorum. Ancak orada hep bir problem karşımıza çıkıyor: Kampanyacılıkla projecilik arasındaki fark. Bu bir türlü net olmuyor. Özellikle o eğitime gelenler, hep bir proje döngüsü eğitimi bekliyorlar. Ama birden karşılarında Greenpeace, Af Örgütü gibi aslında projeye pek alakası olmayan örgütler ve onların çalışma tarzlarını görüyorlar. O açıdan biraz bunu konuşalım istiyorum. Şöyle bir tanım var: Siyaset mümkün olanın sanatı ise, kampanyacılık mümkün olanı değiştirmenin sanatıdır şeklinde. Özellikle kampanyaların hizmet üretmek amaçlı olmadığını söylemek, vurgulamak istiyorum. Bir kampanyacı kuruluş, kampanyanın kendisi ya da savunuculuk faaliyetleri diyeyim, devletin üstüne düşen işi, bir STK'nın yapmasını önermiyor. Bizim önerdiğimiz şey baskı ya da iletişim yoluyla bazı değişimi yaratabilecek aktörlerin, o değişimi yaratmalarını sağlamak. Değişimi yaratacak olan biz değiliz. Biz onlar üzerinde o etkiyi yaratmaya çalışıyoruz. O açıdan projelerden biraz farklı yönleri var. Tabii savunuculuk faaliyetleri için de kaynak aranabilir, bir proje gibi yürütülebilir. Ancak şu anda çok daha popüler yada etrafta daha fazla gördüğümüz projecilik kavramından biraz farklı kampanyacılık. Kampanyacılıkta neler olabilir? Lobi faaliyetleri var. Çeşitli medyatik, özellikle kamuoyu baskısı yaratmaya yönelik faaliyetler var. Bilinçlendirme çalışmaları var. Az da olsa eğitim var. Yine vurgulamak gerek, eğitim faaliyeti de aslında kampanyacılık değil. Eğitim çok daha uzun vadede sonuçlarını almayı umut ettiğiniz bir şey aslında. Bir davranış değişikliği yaratmayı düşünüyorsunuz. Kampanyacılıksa aslında daha kısa vadeleri, daha kısa vadede insanları harekete geçirmeyi ve o baskıyı yaratmayı hedefliyor.

Aslında genel olarak, söküm kampanyasını biraz anlatıp, biz neler yaptık, o kampanyada nasıl hareket ettik, onları biraz göstermek istiyorum. Bir Greenpeace kampanyasının üç tane temel özelliği var. Bir tanesi hedef odaklılık. Hedefi çok iyi belirlemek gerekiyor. Özel bir hedefe odaklanıp, o hedefin dışındaki çok genel anlamdaki hedefleri es geçiyorsunuz. Bunun çeşitli avantajları ve dezavantajları var tabii. Hedef odaklı olduğunuz için enerjinizi ve zamanınızı diğer faaliyetlere fazla aktaramıyorsunuz. Böylece daha kısa vadede daha az enerji ve daha verimli olarak bir başarıya ulaşma şansınız var. Öte yandan diğer örgütlerle dayanışma faaliyetleri gibi bir sürü şeyi de es geçiyorsunuz. Ancak diğer örgütler sizin hedeflerinize ulaşmanıza yardım edecekse onlarla dayanışıyorsunuz. Diğer yandan networking ya da ağ oluşturma dediğimiz şeyi de biraz es geçiyorsunuz. Tabii kampanya odaklı ağ oluşturmak mutlaka faydalı. Ama genel olarak örgütsel anlamda kampanyanın işi değil diğer dayanışma faaliyetleri. Böyle bir dezavantajı var. Ama bir yandan da hedefinizi bildiğiniz için çok daha motive bir şekilde o hedefe ilerleyebiliyorsunuz. Bir diğeri de suçluyla karşı karşıya gelmek. Yani Greenpeace'in, Af Örgütü'nün ya da bu tür eylem yapan kuruluşların eylemlerine bakarsanız, hep suçluyla işaret etmek vardır. Greenpeace'de bu daha net gözükebiliyor. Örneğin bir fabrikaysa, fabrika sahibiyse suçlu olan, medyanın karşısında onu işaret eden, tanıklık eden, suçlayan, parmağını ona doğrultan, bütün spotları ona doğru çevirmeye çalışan bir etkinlik yapılıyor. Bu çok önemli bir özellik çünkü karşı karşıya gelmek halk gözünde sizi yüceltiyor. Herhangi bir yerde yapmıyorsunuz etkinliğinizi. O adamın ya da o karar alıcının makamında yapıyorsunuz. Tabii bununla çelişenler de var. Örneğin Boğaz Köprüsü'nde yapılan eylemler birebir işaret etmiyor. Mesela burada gördüğünüz Malta'daki Deniz Müsteşarlığı'nda yapılmış bir eylem. Gemi sökümü var ya da bir fabrikanın bacasına çıkmak vs. Doğrudan suçun işlendiği yerde ve kişiyle karşı karşıya gelmek halk gözünde gerçekten sizi çok daha üst seviyeye çıkartıyor çünkü o zaman eylemi görüyorlar. Gerçekten bir şeyi durdurmaya çalışan, gerçekten suçluyla karşı karşıya gelmeye cesaret edebilen bir kurum olarak görüyorlar. Tabii kamusal olması da tüm bu etkinliklerin aynı zamanda medyanın da olduğu, halka yansıtıldığı, "bunları kendimiz için yapmıyoruz" tavrı var. Çünkü sonuçta bir yeri bloke edebilirsiniz ama orayı sonsuza kadar bloke edemeyeceğiniz açık. Bütün bu etkinlikler eninde sonunda sembolik bir nitelik taşıyor.

Biraz önce hedef odaklı kampanyalardan bahsettik, bunları hızlı geçeceğim. Artık gemi sökümü kampanyası üzerinden bilgilere geçeyim diyorum. Çok kısaca şundan bahsedilebilir: Greenpeace'in kullandığı esas taktik, daha çok medyayı kullanıp toplumun bir baskı yaratmasıdır. Bunu iş dünyası, politikacılar ya da toplumun bazı kesimleri üzerinden ve onların aracılığıyla da sorunun çözümüne ulaşılması izler. Ya da doğrudan iş dünyası veya politikacılara ulaşma teknikleri de var. Ancak büyük oranda kullanılan hep kamuoyu baskısı oluşturmak için medyanın kullanılmasıdır.

Yerel olarak bir kampanya oluştururken sormamız gereken dört tane soru var. Neyi değiştirmek istediğimizi çok iyi bilmemiz lazım. Yani sorunu çok iyi tanımlayıp, çözümü de kendi açınızdan net olarak koymanız gerekiyor. Daha sonra bu değişimi kimin gerçekleştirebileceğini çok iyi analiz etmek lazım. Sürekli yanlış adamın üstüne baskı kurarsak enerjiyi boşa harcamış oluruz. O açıdan gerçekten bu değişimi kimler gerçekleştirebilecek onu belirlemek lazım. Bu değişimi onlara ne gerçekleştirebilir? Yani bu insanların ya da bu kurumların motivasyon kaynakları ne? Para mı, Oy mu? Ya da birinden çekinirler mi? Birinin görüşlerine değer mi verirler? Onların motivasyon kaynaklarını iyi anlayabilmek gerekiyor. Dolayısıyla karşı karşıya geldiğimiz kişi ya da kurumla biraz empati kurmak gerekiyor. Bunu nasıl söyleyeceğiz? Değişimi yaratacak kişilere ikna edici bir argüman bulmamız lazım. "Bu değişimi gerçekleştirmezseniz oy kaybedeceksiniz"ya da "bu değişimi gerçekleştirmezseniz şöyle bir felaket oluşacak"diyebilmek lazım. Onları ne ikna ediyor belirledikten sonra, nasıl söyleyeceğimizi de belirlemek lazım. Bu bir Greenpeace tarzı eylem de, bir imza kampanyasıyla da olabilir. Bunu nasıl söyleyeceğimizi aklınıza gelebilecek çeşitli kampanya etkinlikleriyle tanımlıyoruz.

Gemi söküm kampanyasına geçmeden önce gemi sökümünü çok az anlatayım. Bu Aliağa'da gerçekleştirilen bir faaliyet. Dünyadaki gemiler ekonomik ömürlerinin sonuna geldiğinde sökülüyorlar. Bu da dünyada 5 ülkede yapılıyor: Hindistan, Bangladeş, Çin, Pakistan ve Türkiye. Bu tarz ülkelerde yapılan çok ilkel bir faaliyet aslında. Bu gemileri sahile çekiyorlar, karaya oturtuyorlar ve genel olarak çok ilkel koşullarda, hiç eğitim almamış işçilere kaynak makineleriyle parçalatıyorlar. Ama bu eski gemilerin içinde birçok tehlikeli madde, tehlikeli atıklar var. Bütün bunlar hem işçilerin hayatını tehdit ediyor hem de hepsi denize ve çevreye karışıyor. Problemin genel tanımı bu. Eski gemilerin çok ilkel koşullarda sökülmesi ve bunların çevreye

büyük bir felakete yol açması. Dediğim gibi Aliğa'da da gerçekleştiriliyordu. Biz de Greenpeace olarak 1998'de uluslararası bir kampanya başlattık. 2001'de de ulusal olarak Türkiye ayağı üzerinde çalışmaya başladık. Tabii uluslararası olarak bazı hedefler vardı. Ulusal olarak kendi özelinde farklı hedefler oluşabiliyor. Önce tabii sorunu tespit etmek lazım. Önce Aliğa'ya gittik. Orada görsel olarak durumu tespit ettik. Kirliliğin boyutunu gösterebilmek için ve hangi tür tehlikeli maddelerin bu kirliliği yarattığını gösterebilmek için numuneler alarak, analiz ettirdik. Bu kirliliğin, doğrudan gemi sökümü üzerinden oluştuğunu kanıtlayan bir bilimsel rapor hazırladık. Sorunu bu şekilde tespit ettik. Tabii bu arada, bütün bu konuyla alakalı taraflarla da görüştük. Çevre Bakanlığı, gemi sökücüler yani işverenler, Denizcilik Müsteşarlığı var bu sektörün bağlı olduğu devlet kurumu olarak ve yerel yönetimle görüştük. Hepsinin ayrı ayrı sorumlulukları ve yetkileri var.

Çok örgütlü olmasalar da işçilerle de görüştük ve çok iyi diyalogumuz oldu. Aliğa'da özellikle Petrol-İş çok kuvvetli bir sendika. Gemi sökümü işçilerine maalesef izin vermediler senelerce örgütlenmelerine. Gemi sökücüler gerçekten o bölgede mafyatik ilişkileriyle çok tanınan insanlar. Zaten çoğu sigortasız, kayıtdışı çalışıyor. Ayrıca çocuk işçi çalıştırma oranı da yüksekti biz kampanyaya başladığımızda. Tam bir illiklik söz konusuydu. Bir inşaat alanı gibi düşünün, ama devasa gemiler sökülüyor 200 - 300 metre uzunluğunda. Boğaz'dan geçen o dev tankerler de sökülüyor. Yani sadece küçük boyutlu düşünmeyin ve çok ilkel sebeplerden ölümler meydana geliyor. İşçilerin hiçbir eğitimi olmadığı için devasa tankın içine düşüyor. Tersanelerde yaşanan olayların çok benzerleri oralarda da yaşanıyor. Tersanelerde işçiler biraz daha eğitilmiş oluyor, bu konuda biraz güvenlikleri alınmış oluyor. Burada bunların hiçbirisi yoktu 4-5 sene önce. Bunlar hedef gruplarımız, temel aktörlerimiz.

Konuyla alakalı aktörleri belirlemek çok önemli. Bu liste aslında çok daha uzun. Daha sonra bunların güç analizini yaparak sayıyı azaltmak gerekiyor. Bu analizle bu değişimi kimin gerçekleştirebileceğini ve onlara bu değişimi neyin gerçekleştireceğini görmek gerek. Biz bu sorunu iki ayaklı düşündük. Bir tanesi Batılı, gelişmiş ülkelerin bu gemileri hiçbir izlemeye tabi tutmadan, hiçbir önlem almadan bu ülkelere yollamaları. Dünyada tehlikeli atık ticaretiyle ilgili olarak Basel Antlaşması var. Ama eski gemiler buna dahil değildi. Bizim istediğimiz de eski gemilerin bu anlaşmaya dahil olmasıydı. Çünkü bu anlaşmaya göre gelişmiş ülkelere gelişmekte olan

ülkelere tehlikeli atık ticareti yasak. Biz bunu değiştirmek istedik. Bir de ulusal olarak genel hedefimiz bu işin artık bu şartlarda değil de, çok daha iyi şartlarda yapılmasıydı. Buraya kadar size uzak gelen ya da anlamakta güçlük çektiğiniz bir şey var mı? Ya da daha önce kampanya tarzı, bu tarz bir değişim kampanyasında bulundunuz mu? O açıdan size ne kadar yakın geliyor bilmiyorum.

Soru: Diğer ülkelerdeki kullanılmayan gemiler sökülme için mi Türkiye'ye geliyor?

E.V.: Kullanılmayan değil. Artık her şey gibi gemiler de kullanılamaz hale geliyor.

Soru: Tehlikeli atıklar kendi ülkelerine atılmasın diye mi?

E. V: Evet.

Soru: Kaç tane gemi Türkiye'ye geliyor?

E.V.: 100'ün üzerinde gemi Türkiye'ye geliyor ama dünya çapında 700 kadar gemi. Türkiye saydığım diğer ülkelere göre ufak miktarda gemi alıyor. Ama Hindistan'da mesela bu iş devasa boyutlarda. 17-18 km'lik bir sahil şeridini düşünün. Burası eskiden bir plajken şimdi tamamen kahverengi bir yer haline geliyor. Aliağa'da da aynı şekilde 2 km'lik bir plaj bu iş için kullanılıyor. Fotoğraf gösterebilirim. Böylece aslında neye benzediğini görürüz. Örneğin bu havadan çekilmiş bir görüntüsü gemi söküm tesislerinin. Bütün gemiler bu şekilde karaya oturtuluyorlar ve bunlar aslında çok büyük gemiler. Karaya oturtulduktan sonra parçalanmaya başlıyorlar. Sonra yavaş yavaş ileri çekiyor, diğer kısmını parçalıyor. Sonra tekrar çekiyor. Burada da bütün o malzemeleri dağıtıyorlar. Daha sonra saclar demir-çelik tesislerinde tekrar çelik yapılıyor. İkinci el malzemeler tekrar kullanılıyor, yani ekonomiye katkısı oluyor o açıdan. Ancak işe yaramayan her şey, buna tehlikeli atıklar da dahil, burada kalıyor. En azından 4-5 sene önceye kadar böyleydi.

Soru: Bu gemiler bizim ülkede satın alınıp malzemeler bizim ülkemizde mi kullanılıyor yoksa söküp oralara mı gönderiliyor? Kampanyayla direk ilişkisi yok mu?

E.V.: Burada kullanılıyor ya da hepsini ihraç ediyorlar diye bir şey yok. Ama işin ters tarafı normal şartlarda o gemiler ekonomik ömürlerinin sonuna geldikleri zaman bir

atık hüviyeti kazanırlarken, gemi sökücüler üzerine milyonlarca dolar verip o atığı satın alıp, tekrar işliyorlar. Böyle bir ters durum söz konusu. Batılı ya da daha zengin ülkelerin elindeki gemileri onlar neredeyse sıfır fiyatına bile satabiliyorlar . Neredeyse para alıyorlar bunları satarken. Ondan sonra hem atıktan kurtuluyor hem de üstüne para alıyor tarzı bir durum var. Bangladeş’de demir çelik sanayiinin %70’i gemi sökümünden elde ediliyor. Onların hiçbir demir cevheri ya da bunu satın alacak paraları yok. O yüzden inanılmaz ama bir o kadar da insan hayatını hiçe sayan bir sektör. Hindistan’da ve Bangladeş’te gemi sökümünden her gün bir kişinin öldüğü söyleniyor. Neredeyse her gemi bir kişinin, bir işçinin ölümü demek.

Soru: İyimser olarak araştırmalar yaptık, raporlar hazırladık dediniz. Peki uzun dönemde insanlar ve doğa sürecini olumsuz etkiler mi bu durum?

E.V: Özellikle kalıcı organik kirleticiler var. Bunlar doğadan kaybolmayan kirleticiler. Gemilerde mesela **PCV**’ler diye bir şey var. Seneler önce bütün dünyada üretimi ve kullanımı yasaklanan sıvı bir madde. Bir damlası 1 milyon metre küp suyu içilemez ve kullanılamaz hale getirebilecek kadar zehirli bir şey. Transformatörlerde, elektrik aksamalarında, kablolarda kullanılmış eskiden, Asbest var mesela. En fazla duyduğunuz budur. Asbestin kalıcı etkisi çok yok, geçici etkisi var. Ama çok doğrudan akciğerlere yerleşiyor ve tedavisi mümkün olmayan ölümcül hastalıklara yol açabiliyor. En büyük problem asbest gibi gözüküyordu ama daha kalıcı kirleticiler de var. Çok daha uzun, geniş bir araştırma yapmak maliyetli bir iş. Biz de tüm doğaya etkisini inceleyemedik açıkçası. Zaten şimdiye kadar da incelenememiş. Bizim yaptığımız araştırma tamamen tesis bölgesinden, topraktan ve sudan ve limandan numune alıp kirliliğin boyutunu göstermekti. O kirlilik genel anlamda bölgeyi nasıl etkiliyor konusunda çok net bir veri yok elimizde.

Soru: Her gemi ticari ömrünün sonunda kullanılamaz hale geliyor, sökülmesi gerekiyor dediniz. En sonunda bir çözüm öneriniz oldu. Bu şeyin nedenlerine ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir? Yeni bir üretim fikri önerdiniz mi yoksa bu sorun yaşanacak hiç olmazsa insanlar zarar görmesin mi dediniz. Çözümlerinizi neler?

E.V: Biz çözümlerimizi kısa ve uzun vadeli olarak ikiye ayırdık. Uzun vadede söylediğimiz şey aynen senin tanımladığın gibi alternatif maddelerin kullanılmasıydı.

Asbeste, PCV'ye alternatiflerle bütün bu toksik maddeleri üretim sürecinden elemek mümkün. Yeni gemilerin hepsi çok daha temiz alternatif maddelerle yapılabilir. Böylece, söküldükleri zaman çevreye büyük zarar verilmez. Uzun vadedeki çözüm önerilerinden biri buydu. “Bu gemileri geliştirmekte olan ülkelere yollayacaksanız, mümkün olduğunca temizleyerek yollayın”dedik. İkincisi de “o ülkelere siz yatırım yapın”dedik. En azından finansal ve teknik destek sağlar ki, bu da çalışma koşullarını düzeltir. Mesela bu gemiyi tersanede olduğu gibi bir kızağa alabilirsiniz. Bütün bu malzemeleri en azından kontrol edebilirsiniz. Hepsi denize, toprağa karışmadan daha sonra ayrı bir şekilde bertaraf etmek mümkün olur. Ama şu haldeyken hiçbiri mümkün değil. Denizin içinde söktüğünüz zaman onları kontrol etmeniz hemen hemen imkansız. Kısaca dedik ki, uzun vadede temiz gemiler üretin, kısa vadede de şartları iyileştirin ve gemileri yollarken önlem alın. O yüzden biraz değişik bir kampanyaydı aslında. İki boyutu var çünkü. Hem uluslararası hedefleri var, hem yurtdışına söylediğiniz bir şey var “gemileri temizletip yollayın”; hem de yurtiçinde “şartları iyileştirin”diyorsunuz. Bu sadece Batılı, gelişmiş ülkelerin sorunu değil. Aynı zamanda “biz niye izin veriyoruz, bu kadar bağımlı mıyız?” diye de soruyoruz.

Burada daha sonra kısa ve uzun vadeli hedefleri belirlemek gerekiyor. Biz kısa vadeli hedefimizi ilk aşamada, buradaki çalışma ve çevre koşullarını düzenleyen yeni yönetmeliğin çıkması diye belirlemiştik. Bunu da iki senelik bir süre için söyledik. Orta vadede de tabii sadece uygulamada değil şartlarda iyileşmeler olarak belirledik. Uzun vadede ise bu gemilerin artık uluslararası olarak ticaretinin bir şekilde denetleniyor olmasını hedefledik. Bunun için de yabancı ülkelerin mümkün olduğunca atıklarını temizlemelerini, bu gemilerin rıhtımlarda sökülmesi gibi detaylarla artık son haline gelmiş, uluslararası bir anlaşma düzenlemeyi hedefledik. Aslında bu kampanya tamamen sonuna gelmedi. Uluslararası anlaşma süreci hala devam ediyor.

Ben biraz süreci anlatayım. Kampanya hedeflerinden bahsettim zaten. Daha sonra “bu değişimi kim gerçekleştirebilir?” sorusunu sormanız gerekiyor. Burada güç analizi yapmanız gerekiyor. Çok hızlı bir şekilde bunu anlatacağım. Burada hedef grupların doğru şekilde belirlenmesi gerçekten çok önemli. Değişimi kimin yaratabileceği ve bu konuyla doğrudan ilişkili kimler var? Güç analizi nasıl yapıyor? Mesela Greenpeace’in tekniklerinden bir tanesi bu, çok basit bir yöntemi var. Şöyle bir diyagram çizdik diyelim. Burada kampanyanın ulusal ayağından bahsedeceğim, çünkü uluslararası

ayağı biraz karışıyor. Buraya “güç ve önemi” yazıyoruz. Buraya bizim tarafımızda olanları, buraya da karşı tarafta olanları. Kendimizi konumlandırmaya çalışıyoruz daha sonra. Daha sonra kendi SWOT analizimizi yapmanız gerekiyor. Bu da örgütün, zayıf ve güçlü yanları ile içinde bulunulan durumdaki fırsatlar ve tehditleri tespit etmenize yarar. Biz, güç analizi diyagramında kendimizi ortada konumlandırdık. Mesela burada Bilgi STK var diyelim. Gemi sökümü örneğini düşünürsek bahsettiğim paydaşlarla birebir konuşarak, şu ana kadar yaptıklarını analiz ederek, onları bu haritada bir yere koymaya çalıştık. Burada karşımıza şu çıktı: Gemi sökücüler tamamen tersimizde bir yerde. Ama bizim kadar seslerini çıkartıp, güçlerini göstermiyorlar. İşçiler bize yakın, ama onların da sesi oldukça az çıkıyor. Her konuda anlayamıyoruz onlarla ama gene de bizim tarafımızdalar.

Soru: İşçilerin durumu nasıl? İşlerini kaybetme korkusu mu var?

E.V: Orada mevsimsel işçiler çok daha ağırlıklı. Bir gemi geldiğinde geliyorlar, gemiyi söküyorlar, sonra ya memleketlerine dönüyorlar ya da başka bir iş yapıyorlar. Onlar için hep geçici bir iş, hiç kalan olmuyor. Tabii içlerinde senelerce çalışanlar, önünde sonunda orada kalanlar var, ama çoğu bu işi kendi, sahiplendiği mesleği olarak görmüyor. O açıdan işini kaybetme meselesini pek takmıyor. “İşimi o anlık kaybederim” diyor. Ama sonrası için de biliniyor oranın zehir saçtığı. Yaptığı şeyi sırf para için yaptığını, yoksa yapılacak iş olmadığını biliyorlar. Ama çoğu Sivas’tan geliyorlar. Köylerden topluyorlar. Taşeron sistemi var. Dayıbaşları denilen adamlar kendi hemşerilerini toparlıyor bir güzel, getiriyor oraya, çalıştırıyor. İşçilerin durumu biraz karışık ama dediğim gibi bunlar biraz daha bilinçli olanlar, örgütlenmeye çalışmış ama başaramamış olanlar davvar içlerinde. İşçileri de kendi içlerinde bölmek mümkün. Ben şimdi çok genelleyen belli bir konumlama yaptım.

Güç analizine dönersek, bir de Çevre Bakanlığı var. Çevre Bakanlığı aslında ilk başta bize yakındı, onlar da bizim kadar güçlü diyeyim. Bize yakın dediğim, tam bizimle aynı görüşte değil karşıt görüşleri var, ama özellikle Denizcilik Müsteşarlığı kadar ters değiller. Denizcilikse bu işi tamamen ekonomi üzerinden düşünen ve üzerine düşeni hiç yapmayan bir konumdaydı. Şu haritayı düzgün çıkartmak için tabii çok iyi araştırma yapıp hepsiyle konuşmak gerekiyor. Hiçbirini düşman olarak görmemek lazım. Düşman olarak tanımladığınız anda karşı tarafı anlamamız mümkün olmuyor. Hep onların yerine kendinizi koyup, onların kafası nasıl çalışıyor diye düşünmek

lazım; onlarla iletişim kurmak da lazım o açıdan. Hedef gruplarla araya çok büyük bariyerler ya da mesafeler koymak, sizi aslında çözümden uzaklaştırabiliyor. O açıdan onlarla tabii ki uzlaşamadığımız birçok nokta vardı, birçok noktada da onlarla karşı karşıya geldik. Ama onlarla gidip konuşup, onları anlamaya da çalıştık. Niye değişimi yaratmıyorlar? Şartlar niye bu şekilde gidiyor? Niye statükoyu korumaya çalışıyorlar? Bunu anlamak çok önemli.

Sonrasında, hem Çevre Bakanlığı'nı kendi tarafımıza çekmeye çalıştık, hem de Çevre Bakanlığı'nın önemini artırmaya çalıştık. Onları bazı konularda sürekli destekledik. Eğer bizim tarafımızda bir şey söylüyorlarsa, basın açıklamalarıyla vs. bizimle beraber onların da konuşmasını sağladık. İşçileri de aynı şekilde sürekli görüşerek onları da bizim tarafımıza çekmeye çalıştık. Aynı zamanda onların sesini yükseltmeye de çalıştık; beraber basın toplantıları düzenledik. Hem eylemlerimizle, hem de bizim tanınırlığımızla onlara ses vermeye çalıştık. Burada gemi sökümcülerinin ve Denizcilik Müsteşarlığı'nın kısa vadede bizim tarafımıza geçme olasılıklarını pek görmedik. Bir de Dışişleri Bakanlığı vardı aslında bu işin içinde. Çevre ve Dışişleri Bakanlıklarını bizim tarafımıza alarak, Denizcilik Müsteşarlığı'nın üzerinde baskı yaratmaya çalıştık. Stratejimizi bu şekilde oluşturduk. Bütün kampanya stratejisi Denizcilik Müsteşarlığı'nı yalnız bırakmak ve onların üzerinde baskı kurmaya yönelikti.

Bir kampanyada şöyle bir harita çizip onların üzerinde baskı oluşturmak çok önemli. Tabii bu strateji değişim gösterebilir, başından sonuna kadar devam edecek bir şey değil. Her sene, ya da sizin belirlediğiniz sürelerle tekrar tekrar gözden geçirmek gerekiyor. Birinci senenin sonunda hedefleriniz, varsayımlarınız ne kadar geçerli, neredesiniz diye bakıyorsunuz. Tekrar herkesle konuşup, analiz yapıp, mesela işçiler, Çevre Bakanlığı gerçekten bizim tarafımıza mı geldiler diye bakmanız gerekiyor. Eğer stratejimiz istediğimiz şekilde gerçekleşmediyse, değiştirip, yeniden kurgulamak lazım. Bizim hazırladığımız bu strateji işe yaradı diyebilirim. En azından kısa vadeli hedefimizde, Denizcilik Müsteşarlığı yeni bir ulusal yönetmelik yayımladı. Tabii bu %100 bizim istediğimiz gibi değildi, ama büyük ölçüde önümüzü açtı. Gemi Sökümü Yönetmeliği'ni sanırım 2003'te yayımlamışlardı. Şartlarda iyileşmeler devam etti. Çevre Bakanlığı bizim tarafımıza geldi. Onlarla, tabii ki, belli bir noktada uzlaşabildik. Çevre Bakanlığı'nın baskısı ve uluslararası platformda Dışişleri Bakanlığı'nı da

yanımıza alarak, gemi sökücüleri köşeye sıkıştırmayı başardık. Gemi sökücüler asbestle alakalı çok önemli şeyler yaptılar. Asbest sorunu neredeyse çözüldü diyebilirim, ama diğer kalıcı organik kirleticiler sorunu hala devam ediyor.

Kampanya da henüz bitmiş değil. Uzun vadede, uluslararası çözüm süreci devam ediyor. Onun ayrı bir hikayesi var zaten. Birleşmiş Milletler altında yapılanmış, Uluslararası Denizcilik Örgütü diye bir örgüt var. Bu Denizcilik Örgütü, Güvenlik Konseyi ne kadar demokratik bir kurumsa, o kadar demokratik. Malta, Liberya, Kıbrıs ve Yunanistan gibi ülkeler tamamen domine ediyorlar. Sizin ülkenizde ne kadar gemi kayıtlıysa, o kadar söz hakkınız olan bir sistem. Ama biliyoruz ki, gemiler en fazla vergi cennetlerine kayıtlı. O yüzden çok saçma sapan bir durum ortaya çıkıyor. İşin sahibi olanlar bütün sektör hakkında karar veriyorlar, hem de Birleşmiş Milletler'in çatısı altında. Bunun karşısında da Basel Anlaşması diye, biraz önce bahsettiğim uluslararası atık ticaretini düzenleyen, yine Birleşmiş Milletler altında bir anlaşma var. Bunun devamlı toplantıları oluyor. Şu anda Basel Anlaşması'nda eski gemiler atık olarak kabul edildi. Bu gerçekten uzun seneler aldı, çünkü ancak bu şekilde ilerleme sağlanabilecekti. IMO da yeni bir uluslararası anlaşma oluşturma konusunda karar aldı ama bu da 2008-2009'dan önce olmayacak ve onun nasıl bir anlaşma olacağı da şu anda belirsiz tabii. Uluslararası diyoruz ama gerçekten bir değişim yaratacak mı yoksa suya sabuna dokunmayan bir şey mi olacak? Bunu da 2009'da görebileceğiz. Ben Greenpeace'ten bu dönemde ayrıldım.

Soru: Uluslararası olarak diğer ülkelerde de böyle bir kampanya var mı? Ortak bir kampanya mı?

E.V.: Evet. Kampanya önce 1998'de Hindistan'da başlıyor zaten. Çünkü en büyük gemi söküm yapan ülke orası. Greenpeace'in de orada ofisi var ama Bangladeş'te yok. İstanbul ofisi bağlantıları Pakistan ve Bangladeş'e de ulaşmaya çalışıyor. Çin'de pek aktif bir şey yapılamadı çünkü Çin apayrı bir gerçeklik hala. Orada Greenpeace tarzı bir eylem yapmak mümkün değil, özgürlük alanı çok kısıtlı. Bir de orada Greenpeace'in de gücü yeni yeni oluşuyor. Kampanya adı altında hiç ofis yoktu. Ama uluslararası anlamda devam ediyor.

Bütün bu kampanya küresel bir kampanya. Muhafif hareketin küreselleşmesi nasıl oluyor dünyada diye bakıldığında çok ilginç bir kampanya. Çünkü Kanada'dan -

Kanada da gemi yollayan ülkelerden biri- Hindistan'a kadar bir kampanya yürütüyorsunuz ve bunun içinde Türkiye var, Avrupa Birliği ülkeleri var, ABD'den ortak çalıştığınız STK'lar var. Çok geniş kapsamlı bir şey ve şu anda da mesele küresel. Gemi sökümü ile ilgili küresel bir koalisyon oluşturuldu. Bunun içinde insan hakları kuruluşları da var, çünkü işin bir de insan hakları boyutu var. Özellikle işçiler ve ailelerin hakları ile ilgili olarak. Geçen sene mesela Hindistan'da ve Bangladeş'te sadece bu işten hayatını kaybeden veya sakat kalan işçiler üzerine bir rapor hazırladık. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'yla birlikte yaptık. Yani büyüyen bir koalisyon var tüm dünyayla beraber. Tabii Türkiye'den tek başına Greenpeace'in çabalarıyla bir şey olmuyordu. Bazı şeyleri hızlı kat etmemizin birkaç sebebi var. Bir tanesi Avrupa Birliği süreci olabilir, çünkü böyle bir Üçüncü Dünya yüzünü göstermek istememeleri var. Diğer ülkelere göre gemi sökümü işinin küçük çaplı olması var. Özellikle diğer ülkelerde işçilik ucuz, onlar çok daha büyük paralar verebiliyorlar gemiler için. Biz özellikle gemi sökücülere "eğer siz bu pazarda kalmak istiyorsanız çok daha iyi şartlarda bu işi yapıp; çevreye duyarlı bir şekilde rekabet avantajını sağlayabilirsiniz" dedik. Onlara kullandığımız en önemli argümanlardan birisi buydu ve aslında bayağı işe yaradı. Her yaptıkları şeyi uluslararası platformda duyurmaya çalıştılar. Tabii bazen bu yalan dolan da olabiliyor ama bir sürü şey de yapmak zorunda kaldılar ki gemi alabilsinler. Avrupa Birliği'nin duyarlı ülkelerinden bunu talep etmeye başladılar. Hatta Çevre ve Dışişleri Bakanlıkları ile ortak çalışmaya başladılar. Çevre Bakanlığı onlara bir protokol verdi. Sonra beraber bunu uluslararası arenada tanıtıma gittiler. Şu anda öyle bir süreç gidiyor.

Niye bu belli bir noktaya geldi? Çünkü bu gemi söküm tesislerinin olduğu arazi devlete aitti, daha sonra toplu konuta geçti, sonra devlet bunları satmak ya da kiralamak istedi. Bir türlü onun kararını veremedi. Öyle bir noktaya geldi ki iki sene sonra Türkiye'de gemi sökümü olacak mı, olmayacak mı o bile belirsizdi. Bu noktada bütün bu iyileşmeler, özellikle geçen sene, tamamen durma noktasına geldi, çünkü geleceği belirsiz. Başka bir yerde yapamayacaklarını da biliyorlar, çünkü çok büyük kamuoyu tepkisi de oldu. Orayı bir kere parsellemişler, oradan başka bir yere gitmeye kalksalar izin verilmez. O açıdan etraflarına bakıyorlardı, başka bir iş mi yapsak, diye. Şimdi sanırım o aşılmış. Son olarak 29 yıllığına kiralamışlar galiba. İyileşmeler devam edebilir o açıdan.

Soru: Greenpeace suçluyla karşı karşıya gelir, eylemi öyle yapar. Bu eylemlerde genelde uluslararası alanda yer alır. Siz burada eylem yapıyorsunuz. Uluslararası Af Örgütü, yüz yüze gelmiyor suçluyla. Bu iki eylemlik hakkında ne düşünüyorsunuz?

E.V: Uluslararası Af Örgütü'nün o tavrı biraz değişti, çünkü uluslararası kampanyalar yürütülüyor. Uluslararası kampanyalarda da suçluyla karşı karşıya gelmekten artık çekinmiyor. Çünkü uluslararası olduğu için uluslararası aktörler de olabiliyor. O aktörlerle karşı karşıya gelebiliyor. Ama diğer yandan ulusal kampanyalarda, evet Uluslararası Af Örgütü'nün öyle bir tarzı var. Doğrudan burayı ilgilendiren konularda ve vaka bazlı çalışmıyoruz. Greenpeace'de olmayan, çok farklı bir yapı o açıdan. Bu yapıların avantajları da aslında konuyla alakalı oluyor. İnsan hakları konusu çok daha politik yönleri olabilen bir konuyken, çevre konusu belki o kadar değil.

Uluslararası Af Örgütü'nün çalışma tarzını bilmeyenler için anlatayım. Uluslararası Af Örgütü'nün kendi ülkesinde çalışmama prensibi var. Diyelim, Şemdinli olayları için Türkiye ofisi "Biz bir şey yapmıyoruz, yapamıyoruz. Ama Uluslararası Af Örgütü'nün Londra'daki merkezinde çalışan Türkiye masası bu konuda çok şey yapıyor, çok söz söylüyor. Bizim birebir çalışmamız yok. Bunun da mantığı tarafsızlık aslında. Kendi ülkesindeki insanların objektif bakabileceğini düşünmüyor Af Örgütü. O yüzden daha tarafsız olabileceğini düşündüğü yapıya bırakıyor bu tür şeyleri. Bir diğer sebep ise tabii güvenlik meseleleri. Özellikle kendi ülkenizde hapsedilme vs. düşünceyi söylemek çok serbest değilse, bu tarz tehlikelerle karşılaşabiliyorsunuz. Oradaki yapıyı koruyabilmek için de yurtdışından bir şeyler söylenebiliyor. Ama bu hep vaka bazlı olan olaylar için. Ulusal kampanyalar yürütebiliyoruz. Mesela "Kadına Yönelik Şiddete Son" kampanyamızda, çok şey söyleyebiliyoruz, direk karşı karşıya gelebiliyoruz. "Silahlar denetlensin!" diye başka bir kampanyamız ve var aynı şekilde çalışıyoruz. Uluslararası kampanyalarda Af Örgütü'nün suçluyla karşı karşıya gelme şansı var. Tarafsızlığı korumak bir avantajı, ama konular da önemli. İnsan hakları konusu çok daha politik olabilecek, her an yanlış bir şey söyleyebileceğiniz, tarafları incitebileceğiniz bir konu. Ama çevre konusunda öyle bir şey yok. Taraf çünkü genel olarak insanlar olmuyor. Doğal çevre olabiliyor, en fazla işçiler oluyor, ki onlar da çok hata yapabileceğiniz şeyler değil. Ama insan hakları konusuna geldiğiniz zaman, her zaman objektif bilgiye ulaşmanız kolay olmuyor. Ulaştığınız zaman siz objektif değilseniz, hata yapabiliyorsunuz, bir tarafı yanlış şekilde tanımlayabiliyorsunuz.

Yurtdışından gelen baskı konusunda: Af Örgütü'nde çok daha fazla baskı var. Greenpeace'de o ofis çalışıyor mantığı var, diğer ofisler kendi işlerine bakıyorlar biraz.

Ben de Af Örgütü'nde yeni sayılıyorum. Bunları desteklemek ya da karşısında durmak gibi bir tavrım yok. Ama öte yandan siz burada çok daha fazla hissedebiliyorsunuz bir şey olduğu zaman. O galeyana hata yapma şansınız çok fazla olabilir. O açıdan böyle bir güvenlik mekanizmasının olması da bazen iyi. Bazen de bir sürü şeye tepki vermekte ağır kalabiliyorsunuz.

Soru: Rahatsız olmaktan bahsettiniz. İlla ki rahatsız olmak mı gerekiyor bunun için? Biz içinde yaşıyorsak niye galeyana geliyor olalım? Ya da benim karşılaştığım durumun dünyada ya da başka bir yerde ne kadar görünür olduğuna onlar mı karar verecek?

E.V: Sorun görünürlüğe karar verme konusunda değil. Tarafsızlık elbette önemli, çünkü taraf insan haklarının, insan haklarının herkes için eşit kullanılması tarafında. Bir çevre örgütünün çevrenin tarafında ya da dünyanın yaşanabilir olması tarafında olması gibi. O açıdan taraf her zaman taraf. Ama bazı konularda daha zor oluyor. Örneğin birbirleriyle sürtüşen iki ayrı mağdur var. Bunların hangisinin haklı ya da haksız olduğunu eğer siz işin çok içindeyseniz bazen yanlış görebiliyorsunuz. Onu daha iyi görebilmek için yurtdışından bir bakış da lazım. Bunun örneğini vermek çok zor, hep Türkiye'den örnekler geliyor aklıma. O da şimdi bile bizi bin tane tartışmaya götürebilir. Bunu biraz aslında önlemeye yönelik de bir şey var. O açıdan tarafsız olmak da önemli belki. Hepimiz, her konuda aynı tarafta değiliz. Mesela Türkiye'deki problemler için de öyle. İnsan hakları tarafındayız ama farklı çözüm önerilerimiz olabiliyor sorun için.

Soru: Olayın çözümünde varacağımız nokta ayrı, ama insan haklarında mazlumdan taraf mı olacağız yoksa zalimden taraf mı?

E.V: Elbette, işte diyorum: insan haklarını herkes için eşit korumak konusunda tabii ki tarafız.

Soru: Taraf olma konusunda yerimizi netleştirmemiz gerekiyor.

E.V: Uluslararası Sekreteryası'nın Türkiye masası, ya da herhangi bir masadaki bilgiler, doğrudan oradaki insan hakları örgütlerinden alınır. Yani atıyorum Af Örgütü Türkiye şubesi olarak biz bir söylüyorsak, İHD'den 10 bilgi alarak politika oluşturuluyor. Yani işin böyle bir tarafı da var. Doğrudan tabandaki güvenilir bulunan kaynaklardan alınan bilgiye dayanarak, oradaki masa da politikayı oluşturuyor. O açıdan aslında çok da gerçekçilikten uzak veya kıtanın öbür tarafında değil. Dünyanın bir tarafından gelip araştırıyorlar. Mesela Şemdinli olaylarından sonra iki tane araştırmacı geldi, orayı gezdi. Benden daha çok biliyorlar Türkiye'yi. O açıdan çok da uzak şeyler değil bunlar. Aldıkları verileri de buradan alıyorlar, oradan oturup bilgisayar başında soğuk bir şekilde hazırlamıyorlar. Hepsi buraya gelip, ziyaretler yapıyorlar.

Soru: Dünyanın birçok yerinde insan hakları ihlalleri devletler tarafından gerçekleştiriliyor. Örneğin Çeçenya nüfusunun 1/5'ini savaşta kaybetmiş, 1/5'i sakat ve nüfusunun 1/6'sı göçmen gibi. Türkiye'de de 4 tane kamp var, göçmen statüsü alamıyorlar, Uluslararası Af Örgütü sanki görmüyor gibi. Kişisel değil, bence, Uluslararası Af Örgütü dünyada en iyi çalışan örgütlerden biri. Ama politik tercihiyle işin kotarıldığı merkezin bakışı burada belirleyici oluyor.

E.V: Tabii. Çeçenistan'da Af Örgütü'nün herhangi bir varlığı var mı bilemiyorum. O açıdan tabii ki Af Örgütü'nün merkezinde politika belirleniyor, o kesin. Ama mülteciler vs. konusunda ülkenle çalışmama kuralı geçerli değil. O açıdan mülteciler konusunda Türkiye'de de çalışıyoruz. Ama oradaki savaşın oluşturduğu mağduriyet bakımından bir şey diyemeyeceğim. Af Örgütü'nün her politikasına savunma getirilebilir mi bilemiyorum.

Soru: Çeçen, Filistin meseleleri?

E.V: konuya farklı bakış açıları olabiliyor, onu minimuma indirmek lazım. Af Örgütü o açıdan kendine mesela şiddeti olumsuzlayan bir görüş benimsiyor.

Soru: Bizim söylediğimiz şey başka ama. Biz insan hakları ihlalleri derken mağdur edilen sivil kesimden bahsediyoruz.

E.V: ben sonuçta burada Af Örgütü'nü birebir savunma konumunda değilim. Sonuçta büyük bir örgüt ve bütün dünyadaki bir sürü ihlal üzerine çalışıyor. O açıdan her ihlaldeki yaptığı her şeyin doğru ya da yanlış olduğunu da söylemem mümkün değil. Ben Türkiye üzerinden konuşabilirim yalnızca. Biraz bence konuya dönelim: sizin kampanya oluşturmayla ilgili merak ettiğiniz bir şey var mı? Af Örgütü'nün, Greenpeace'in kullandığı teknikler konusunda mesela?

Soru: Nasıl kaynak geliştiriyorsunuz?

E.V: Her iki kurum da üyelerine bakıyor. Özellikle destekçilerine bakıyor. İkisi de hükümetlerden, özellikle Avrupa Birliği gibi, Birleşmiş Milletler gibi kurumlardan para almıyor. Greenpeace ayrıca şirketlerden de almıyor. Af Örgütü, insan hakları ihlaline karışmamış şirketlerden para alabiliriz diyor. Ama mesela Türkiye'de böyle bir şirket yok. Af Örgütü'nün bir çok üyesi, Greenpeace'in de 2,5 milyon kadar destekçisi var. Bunlar aslında ufak sayılar. Greenpeace'in yapısı daha çok vakıf gibi, o yüzden destekçiler üye sayılmazlar. Af Örgütü daha dernek gibi çalışıyor. Onlar gerçekten yönetim kurulu vs. seçen üyeler. Onların verdiği bağışlara dayanıyor genel olarak. Birkaç tane de vakıftan destek alıyor. Greenpeace'in kaynaklarının % 94'ü bireylerden, % 6'sı seçilmiş vakıflardan oluşuyor.

Soru: Bir kampanya ne zaman başarıya ulaşmış sayılır?

E.V: Şöyle bir şey var: Bill Moyer diye bir adam var. Başarılı bir sosyal hareket 8 aşamadan oluşur diyor. Mesela nükleer enerji kampanyası bence böyle bir kampanya. 7. aşamaya kadar gelip, 8. aşaması yapılmayan, herkesin ihalenin iptal olmayacağı kadar bizden tarafa olduğu bir aşama. O aşamadan sonra ihalenin tekrarlanmaması için bir çalışma yapılmadı, o aşamada bütün hareket kesildi. 7. aşamada hepimiz rehavete kapıldık, sonra tekrar önümüze kondu. 7. aşamadan sonra bilinçlendirme kampanyaları vs. ve milletvekilleri üzerine çalışmalar devam etmiş olsaydı biz bu işi daha uzun seneler o noktada tutabilirdik belki diyorum.

Soru: Hareketin kendini lağvetmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

E.V.: Belki daha iyi irdeleme gereği var burada. İşin içindeydim, ama o kadar incelemeden söyleyebileceğim lağvedilmesinin hatalı olduğudur. Sürekli var olan bir tehdit karşısında lağvetseniz bile en azından bileşenlerinin aktif çalışmaya devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. Diğer türlü, az önce söylediğim gibi olur. Yine iptal ettiririz ihaleyi, yine karşımıza gelir. Tabana yayılmış bir bilinçlendirme, ki Bill Moyer de böyle söylüyor, ve halkta tamamen o seçeneği reddetme refleksi oluşturmadan o kampanyayı kapattığınızda bunu tekrar tekrar yaşayacağınız da kesin.

Soru: Bizim dışımızdaki toplum mekanizmaları bu sorunu önleyebileceği zaman sorunu çözmüş oluyor.

E.V: Evet. Bir de toplumun otomatik olarak onu reddettiği bir noktaya gelmesi gerek. Burada tabana kadar inilmesi, eğitime kadar giden bir şey. Öyle bir bilinçlenme düzeyi ki, işkence artık bizim kültür ya da davranış biçimimiz olmadığı zaman işkence bitecek herhalde. Nükleer enerji de öyle. Nükleer enerji Türkiye’de bir seçenek olarak toplum tarafından hiçbir şekilde kabul edilmediği noktada, o kampanya tam olarak kazanılmış olacak. O noktaya gelmediğiniz zaman, hep yukarıdan bir şeyleri kazanıyorsunuz. Toplumun çoğunluğunu arkanıza, belki aldınız, belki almadınız... Ama yukarıdan bir şey kazandınız. İhale iptal oldu. Yeni bir yönetmelik, yasa çıktı, ama tabanda içselleştirilmeyen bir durum varsa, o her an yeni bir hükümetle gündeme gelebilecek demek oluyor.

Soru: Çevre dersine giriyordum. Çocukların hepsi milliyetçi duygularla bizim neden atom silahımız olmasın, niye bizim nükleer silahımız yok diyor. Bir de birçok akıllı insan da cep santrallerinin üretimi gündeme gelmiyor diyor.

Soru: Greenpeace’in yürütmüş olduğu kampanyaların içinde biraz da örgütün kendi yapısının belirlediği biçimler oluyor. Sizin için bu biçimlerin dışında başarılı bir kampanya gerçekleşmesi mümkün mü? Mesela şiddet; bazı kampanyalarda kesinlikle yok denir. Şiddet çok göreceli bir kavram. Bu anlamda sizin kendinizin kampanya tipi nasıl oluyor? Greenpeace’inki gibi mi daha mı farklı?

E.V: Şiddetsizlik konusunda ben Greenpeace ya da Af Örgütü gibi düşünüyorum. Hem felsefi, hem de taktik olarak daha başarılı olduğunu düşünüyorum. Af Örgütü

veya Greenpeace’de bunlar artık temel değer olduğu için, böyle bir Şeyi deęiŐtirme Şansınız yok. O örgütün kendi kimliğini belirleyen temel değeri Şiddetsizlik. Ama mesela biraz önce o karşı karşıya gelmeyi konuŐmuŐtuk. Af rgt’nün Türkiye’de Şimdiye kadar yaptığı çalıŐmalarda doğru düzgün suçluyla karşı karşıya gelme yoktu. Mesela benim ilk düzenlediğim etkinliklerden biri “silahlar denetlensin” kampanyasında kuru sıkı silah satıcılarının oraya gidip, onlarla karşı karşıya bir eylem yapmak oldu. Bu tür Şeyleri ben daha başarılı buluyorum. Halk gözünde sizi daha kuvvetli ve dürüst bir noktaya getiriyor. Oradaki aynı zamanda Őiddetsiz aldığınız net tavrın suçluyla karşı karşıya geldiğinizde altı daha net çiziliyor.

İmza kampanyaları benim çok tuttuğum Şeyler değildir. İmza kampanyaları çok kullanılır, ancak çok iyi planlanmadığı zaman, o imzaları atan insanları bu işin sonunda ne zaman, ne olduğunu syleyemediğiniz zaman, o teknikleri kavramadığınız zaman, o imza kampanyası insanlara umuttan çok mutsuzluk aŐılar. Çünkü imzayı atan insan bir Şeyin deęiŐeceęine inandığı için imzayı atıyor. Ama siz ona “bir Şey değişti bak, senin de yaptığın işe yaradı” demediğiniz zaman, o insanlar artık bir daha geldiğinde “atıyoruz da, bir Şeyin olacağı yok” diyorlar. Bunu çok kullanıyoruz. Bütün STK’lar imza kampanyalarını inanılmaz kullanıyor. Ama bence bunu biraz farklı kullanıyoruz ve bence yanlış kullanıyoruz. O açıdan imza kampanyalarının sürecinin iyi planlanması lazım. Daha başlarken sonunda ne olacağını bilmemiz lazım. O imzayı topluyorsak örneğin basına, medyaya duyuracağız. Böylece imzaları atan da görecek bizim etkinliğimizi ve ses getirecek bu imzalar. O istediğimiz baskıyı oluŐturacak.”Böyle bir planlamayla yapılmalı diye düşünüyorum. Yoksa “yapacak bir Şey yok, bari bir imza kampanyası yapalım” diye bir Şey yapıldığı zaman, bence umuttan çok mutsuzluk dağıtıyoruz.

Soru: Kampanya projenin etkili bir parçası olsa ve kampanyacılık daha uzun vadede sürdürebilir olsa, daha etkin bir sürece dönüŐmesi mümkün m?

E.V: Aslında ikisi arasında çok büyük fark yok. Projecilikle kampanyacılık arasındaki farkı anlatmaya çalışıyorum. İnsanlar kampanya faaliyeti olarak hep bir çözümün kendisini üretmekten bahsediyorlar. Atıyorum, bir yerdeki atık sorununu zeceğiz. O aman kutular yapalım, insanlar kutulara atsınlar. Bu tam kampanyacılık değil. Savunuculuk denilen Şey belediyenin onu yapmasını sağlamaktır. Hizmeti kendiniz

götürmek değil, hizmeti vermekle sorumlu olan kuruluşun, kişinin o hizmeti vermesini sağlamaktır. Yoksa anlayış olarak sürdürülebilir etkinlikler olması bakımından, proje gibi düşünülebilir. Yani proje kavramını kampanyaya uygulayabilirsiniz. Problem analizini, kampanya hedeflerini belirlemek, projenin hedeflerini belirlemekten çok farklı değil. Ama projeler genel olarak bu hizmet üretme fikriyle yazılıyor. Türkiye’de en azından şu anda böyle. Hizmet üretme kavramı savunuculukta yok. Biz savunuculukta hizmet üretmekle sorumlu insana onu yaptırmaya çabalıyoruz. Yoksa sürdürülebilirlik kavramı vs. bunların hepsi kampanyaya da uygulanabilir, hatta uygulanmalıdır.

Bir kampanyaya başlarken bitirme amaçlı başlanmalı. Biz bir şeyi başaramayacağımızı düşünüyorsak, ona başlamayalım daha iyi. Sadece hayal satmamak lazım insanlara, bir şeyleri başarmak lazım. Uzun vadeli hedefleri olan, ama kısa vadede de başarıyı gösterebileceğimiz göstergeleri olmalı. Adım, adım planlamalı. Kısa vadede gerçekçi hedefler koymalıyız ki, aktivistlerimize ya da kalabalıklaşmak istiyorsak, halka da “biz bunu başardık, uzun vadeli hedef hiç de o kadar ütöpik değil” demek için.

Soru: Nasıl organize olunuyor?

E.V: Çok profesyonel. Greenpeace doğrudan eylemde, yani suçluyla karşı karşıya gelen, aynı zamanda medyatik olan eylemlerde dünyada profesyonelleşmiş örgütlerden bir tanesi. Bunu nasıl yapıyor dersek: Bir tane kampanya sorumlusu var, bu diğerleriyle beraber politikayı belirliyor. Yani bu işin asıl sorumlusu, işin uzmanı ve çözümü gösteren adam diyeyim. Bir tane basın sorumlusu var. Basın sorumlusu bu işi medyaya en etkin şekilde taşımakla, mesajı taşımakla sorumlu. Bir tane de eylem ya da lojistik koordinatörü var. Bu da bütün işin olmasını sağlamakla sorumlu. Bu üç ayağın iyi çalıştığı noktalarda o işler yapılıyor, yapılır da. Greenpeace’de yüksek yerlere pankart asma gibi özel teknikler kullanılıyor. Onlar için de çeşitli dağcılar kullanılıyor. Dağcılara pankart asmanın eğitimini veriyor vs. bu tür ileri profesyonelleşmiş eylem teknikleri kullanılıyor. Ama mesela blokajlar herkes tarafından yapılabilir şeyler. Öyle çok zor şeyler değil. Sadece sivil itaatsizlik eğitimi denilen bazı basit eğitimler var, şiddet kullanmama içine giriyor. Polisle karşı karşıya geldiğinde mesela polisi muhatab kabul etmiyor. “Polis değil, oradaki karar alan

benim muhatabım, onu görmek istiyorum vs.” gibi bir tavır sergiliyor. Polis ona şiddet de uygulasa Gandhi gibi o da ona karşı şiddet uygulayamıyor. Polisi tahrik etmiyor, kendi tahrik olmuyor. Böyle taktikler işliyor. Greenpeace’in yöntemlerinden biri de bu. Bu taktik olarak bence işe yarıyor. Çünkü bir eylemde Greenpeace aktivistlerine eğer polis kötü davranıyorsa, görüyorsunuz ve mazlumun tarafında yer alıyorsunuz. Ya da orada Greenpeace şiddet kullanıyorsa, sadece birbirlerini tahrik etme amaçlı gelmediği mesajını veriyor. Ama bu Greenpeace’in kendi taktiği tabii. Siz kendi örgütünüzde farklı kullanabilirsiniz.

Soru: Bu tür eylemler uzmanlaşmış ekipler gerektirmiyor mu?

E.V.: Valla bunları bilmiyorum belki büyütüyoruz ama yapılabilir şeyler. İyi organize olduğunuz zaman sonuçta buradaki insanlar da gidip de uluslararası büyük eğitimler almadı. Biz yaptık hep o eylemleri. Kafanıza koyduğunuz zaman bunlar yapılmayacak şeyler değil.

Soru: Hatta bize göre çok kolay. Biz kampanya bekçileriyiz Türkiye’de. Bizim yaptığımız eylemlere göre kolay.

E.V.: Tabii sonuçta lojistiğini yapıyorsunuz. Hiç askeriyeden örnek vermek istemiyorum ama bir operasyon bu. Gidiyorsunuz; orada ne var ne yok, nasıl girilir, nasıl saklıyorsunuz malzemeleri falan diye düşünüyorsunuz. Ondan sonra da yapıyorsunuz.

Soru: Yaptığınız eylemlerin medyada, görsel ya da yazılı basında yeterince yer aldığını düşünüyor musunuz? Ben fazla görmüyorum.

E.V.: Greenpeace’ten ayrıldım, 6 ay oldu. Şu anla ilgili bir şey söyleyemem. Bir de sadece yer almak yeterli değil. Bu da Greenpeace’in sık karşılaştığı sorunlarından biri oldu. Mesaj vermediğiniz zaman, orada başlık var, işte zincirli bir eylemci. Başlıkta “zincirli eylem”. Şimdi bizim vermek istediğimiz o değil. Oradaki gemi sökümlünden ya da şartlardan söz ediyoruz, başlık “zincirli eylem”.

Soru: Sizi ilginç olduğunuz için ön plana çıkarıyorlar. Amacınızı orada ön plana çıkarmıyor mu?

E.V: Ama o işe yarıyor. Amacımızı ne kadar ön plana çıkartmasak da tekrarladığınız sürece ve sonra eğer onu çeşitli köşe yazılarıyla, makalelerle, yan malzemelerle besleyebilirsiniz, o işe yarıyor. Bir de her zaman hedefiniz de ulusal basın olmuyor. Ulusal basında da çıkıyor. Ama İzmir basınında, Aliağa'da örneğin, çok daha iyi mesaj çıktığı zaman sizin faydanıza oluyor. Tamam Hürriyet'te yer almıyorsunuz bazen, ama konuya göre çıktığınız yer hep o gördüğümüz ulusal basın olmak zorunda değil. Yerel basın sizin mesajınızı çok çok etkili taşıyabiliyor. Çok etkisiz olduğunu düşünmüyorum. Çok etkili eylemleri de oldu Greenpeace'in. Dediğiniz gibi ilginç buldukları için çıkartıyorlar, mesajı çok önemsemiyorlar. Ama orada bize sivil toplum olarak düşen görevler var. O işi öyle planlamak lazım ki -Greenpeace öyle yapıyor diye söylemiyorum- böyle bir etkinlik yapıyorsak öncesini ve sonrasını da planlamak gerekiyor. Büyük bir ses getirdik. Sadece ilginçlik ya da magazinellik olarak değil, onun arkasından hemen mesela bir röportaj ayarlayabiliyor muyuz bir yerle? Onun arkasından mesajımızı verebileceğimiz bir ortam yaratabilirsek, o zaman o magazinellik aslında çok da kötü bir şey olmaktan çıkabiliyor. Ama sadece o magazinelle haberle gündeme geldik ve kaybolduysak ortadan, işte o zaman çok doğru bir soru: "Neye yarar?"

Soru: Ünlü insanları içinize fazla almıyorsunuz. İmajınızı zedeler diye mi?

E.V: Bu Greenpeace'in iyi kullanamadığı bir şey aslında. Türkiye'de Greenpeace'in her şeyi doğru yaptığını söyleyemem. Mesela ünlü insanları kullanmak; uluslararası yöntemde hem Af Örgütü'nde, hem Greenpeace'de çok başarıyla kullanılan yöntemler. Ama Türkiye'de bunun üzerine gidilemedi.

Soru: Yeteri kadar duyarlı olabilecek insan mı yok? Onlar gerçekten sizi destekledikleri için mi yanınızda yer alacaklar yoksa kendilerini göstermek için mi?

E.V: Bu her türlü şey için geçerli diye düşünüyorum. Nasıl planladığınıza bağlı. Herkesi böyle görüyorsanız, o zaman ünlülerle çalışmayacaksınız. Ama aralarında bir tanesinin, Mor ve Ötesi ve Mehmet Ali Alabora mesela, duyarlı olacağını

düşünüyorsanız, katmalısınız. Çok iyi niyetli olduklarını düşünüyorum. Var aslında, hiç yok değil. Yapabileceğimiz şeyler de var. Greenpeace bunu yapamadı Türkiye’de.

Soru: Bugün biliyoruz ki medya her ülkede tekel, büyük sermaye gruplarının elinde. Hatta şöyle bir iddia var: Yeşilbarış’ın eylemleri egemenleri çok rahatsız etmediği için medyada da çok kolaylıkla yer alıyor. Biz bu medya ayağını nasıl örüyoruz? Gerçekten doğal bir ilişki içerisinde mi yer alıyoruz, yoksa orada ilişkileri mi harekete geçiriyoruz?

Soru: Eylemlerin amacına dikkat çekmek değil mi önemli olan? Yaptığın şeyler o ana kadar dikkat çekemiyorsa, yaptığın başka şeylerin bir sakıncası yoktur. Medya bunu bir magazin haberi olarak aldıysa, ne yapalım o sayede “bir mesele var, ben de bundan dolayı muzdaribim, alın işte bunu yapıyorum” diyor.

Soru: Yöntem ne? Onu öğrenmek istiyorum.

E.V: Yaratıcılık önemli. Her zaman çok yaratıcı oldu mu Greenpeace bilmiyorum. Ama AKM’deki “Irak’ta Savaşa Hayır” eylemi gibi bir şeyi yapabilmek lazım. Greenpeace bence Türkiye’de bunlar için bir ilkti. Söylediğiniz aslında uluslararası olarak geçerli değil. Aynı şeyleri yurtdışında, Hollanda’da, Almanya’da yaptıkları zaman hiç haber olmuyor. Çünkü aynı biraz önce söylenen duyarsızlaşma çoktan gerçekleşti. Orada pankart açtığı zaman artık haber olma şansı kalmadı Greenpeace’in. Orada o kadar yaratıcı olmaya çalışıyorlar ki artık işin suyunu çıkarıyorlar bir habere çikalım diye. Ama Türkiye’de her yaptığı şey yepyenydi ve şu ana kadar alışılmamış bir şeydi. O açıdan hala biraz haber oluyor. Ama bundan sonra o Türkiye’de de düşecek. Greenpeace de “nasıl biz basının ilgisini çekeceğiz” diye çok daha yaratıcı olmaya çalışacak. Çünkü kitleleşme eğilimi yok Greenpeace’in. Rakamlarla eylem yapmadık hiçbir zaman. Hiçbir zaman da yapamayacağız, rakamlarla etkileme yok. O yüzden mutlaka yaratıcı olmak durumundayız. Af Örgütü için de geçerli bu.

Medyanın kimin olduğu ile ilgili tartışmaya bir yandan katılıyorum, kesinlikle katılıyorum. Öte yandan da bunu aşmanın yollarını bulmak, onlarla da iletişim kurmak zorundayız. O yüzden diyorum, “düşman” tanımlaması ister karar alanlar içinde olsun, ister basın olsun. O noktaya geldiğiniz zaman, zaten kendi kendimizi

soyutluyoruz. Bunu yapmadan anlayabilmek gerekiyor. Onlar bunu niye yayınlamıyorlar? Bunu anladığımız noktada kendimize dönüp biz bir şeyi değiştirsek kendi içimizde bunu yapmayı başarır mıyız diye sormak gerekiyor. Ya da şöyle bir değerlendirme olabilir: Bizim bu basın araçlarına ihtiyacımız yok. Başka türlü bir iletişim aracını kendimiz yaratabilir miyiz? Bunları değerlendirmek lazım. Doğan Holding'in tekel olması vs. bunları değiştirebiliyor muyuz? Değiştirebileceksek onunla uğraşalım. Değiştiremeyeceksek onu alıp araç haline nasıl dönüştürürüz diye kafa patlatıp duracağız. Kampanyacılık da böyle bir şey aslında. Çözüm yolu bulmak.

Soru: Greenpeace'de, tırmanışlarda falan aktiviteyi yapmadan önce bir avukat geliyor ve onlara olabilecek ihtimalleri söylüyor. Gözaltına alınabilirsiniz gibi. Aktiviteden önce avukatla görüşme olayı sadece Türkiye Greenpeace de mi oluyor?

E.V: Yok hayır, her yerde oluyor. O genel hak durumu her ülke için teker teker hatırlatılıyor. Bu tabii eyleme göre. Bazı eylemlerde hiç bir tehlikesi olmuyor. Mesela şimdi Türkiye'de gittikçe azalıyor. Özellikle 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası geçerliken, her defasında söylüyorduk: "Hapsiniz istenebilir, bu riski alıyorsanız, oraya o zaman gelin". "Hepimiz bireysel olarak geliyoruz, bu riski alıyoruz", sözü vardı. Ama gittikçe o azaldı tabii. Kanunlar her ülkede farklı. Ama o kanunlar her ülkede eylemcilere hatırlatılıyor. "2 gün gözaltında kalabilirsiniz. Sonradan gelip de biz bilmiyorduk demeyin".

Soru: Sizin kurum değiştirmenizin sebebi nedir?

E.V: Ben uluslar arası bir kampanyada çalıştım. Gemi sökümü projesi Türkiye'de sona erdi. Türkiye'de çünkü yeterince yol katedildi, uluslararası kampanya çok etki sağlayamayacak duruma gelmişti. O açıdan Türkiye'de bazı başka kampanyalar önceliklendirilip, o kapatıldı. Bu noktada benim ya başka bir pozisyona geçme ya da ayrılma gibi bir durumum oldu. O arada Uluslararası Af Örgütü'nde pozisyon vardı. Ben Greenpeace'de çok uzun süredir, 8 yıldır –hem gönüllü olarak hem profesyonel olarak- çalışıyordum. Biraz başka alanlara, insan haklarına da ilgim vardı. Sonuçta son sene bu bahsettiğim Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'yla ortak yapılan Hindistan'daki projede de yer aldım, proje koordinatörü olarak. O açıdan biraz da insan hakları konusunda çalışmak istedim. Bir süre sonra insan yoruluyor da çünkü.

Hele gemi sökümü gibi özel bir konunuz varsa, hayatınız gemi sökümü oluyor. Ben gemi sökümü işçisi değilim, ama onlardan daha çok gemi sökümü biliyorum. 5 senedir o konuda çalışıyorum. O açıdan biraz konuyu değiştirmek, biraz kendimi geliştirmek içindi. Çünkü hep Greenpeace’i öğrendim. Şimdi biraz daha diğer örgütler nasıl çalışıyor diye bakmak istiyorum. Çünkü Greenpeace’in de başarılı olan taktikleri var. Ben genel olarak onu anlattım. Başarılı olmadığı noktalar da olabiliyor. Kendimizi sürekli geliştirmek lazım. Hep aynı yerde olduğunuz zaman gelişme olmuyor. Hep aynı şeyden besleniyorsunuz çünkü.

Soru: Bence Greenpeace’in medyada gündeme gelmesi -kimin medyası olduğu önemli değil- çok güzel bir şey. Peki eylem yaparken kriteri ne? Mesela Şırnak’ta orman yanıyor, valilik açıklama yapıyor, ama orman hala yanıyor orada..

E.V: Greenpeace’in uluslararası kriterleri var aslında. Uluslararası kampanyalar üzerinden hep ulusal kampanyalarımızla şekil alıyor. Şu anda dünya çapında, gezegeni tehdit eden sorunlar alt alta sıralanıyor. Sonunda tabii organizasyon kapasitesi yan yana konup, önceliklendirme yapılıyor. Mesela şu andaki en büyük öncelik iklim değişikliği. Sera gazları, enerji dersek nükleer santralleri de sokabiliriz. O tabii Türkiye için geçerli. Toksik maddeler mesela, Türkiye’yi saran bir sorun. Ya da okyanuslarda aşırı avlanma yüzünden okyanusların ve denizlerin bitirilme noktasına getirilmesi. Bu tarz öncelikler alt alta sıralanıyor. Ondan sonra bakıyorsunuz, barajlar bunun içinde mi? Hayır. Barajlar maalesef arka sırada. Ya da orman yangınları Türkiye’de üst sırada değil, ama Amazonlarda çok üst sırada. Çünkü orası yağmur ormanları, biyolojik çeşitlilik hiç olmadığı kadar yoğun. Koruyacaksak öncelikli olarak orası korunmalı. Türkiye’de doğa korumacılık alanında çalışan bir sürü örgüt var. Siz orada bir şey getirecek misiniz? Getirmeyecek misiniz? Başka bir şeye mi enerjinizi yönlendirmeniz daha önemli? Her kuruluşun aynı konuda çalışması çoğu zaman kötü oluyor.

Bir de belirli bir kapasitemiz var. Greenpeace devasa gözüküyor. Ama işin içine girdiğiniz zaman değiştiremediğiniz o kadar çok şey var ki.. Bu sefer küresel bakıyorsunuz. Dünyada o kadar çok küresel sorun var ki, bu sefer hangi birine nasıl yetişeceksiniz? Örgütün devasa olduğu durumda, sorunlar da devasa oluyor. Küçük bir STK’ya bile “şununla uğraşıyorsunuz, bununla uğraşmıyorsunuz” diye soru

gelmesi normal. Greenpeace'e de gelmesi normal. Bu hep böyle olacak, çünkü kapasitesi belli. Önünde sonunda o da bir sivil toplum kuruluşu.

Her iki örgüt de küresel anlamda örnekler. Bizim bunları yerel anlamda kendimize uyarlamayı düşünmemiz lazım. Çünkü küresel olduğu için maddi kaynakları da yüksek olabiliyor ve bu tür kuruluşların maddi kaynaklarıyla da eylem yapabilme kapasitesi artıyor. Küçük olduğumuz zaman yaratıcı olmak zorunda kalıyoruz. Mesela Af Örgütü'nde Greenpeace'deki imkanlar yok. O açıdan öyle devasa eylemler yapamayız, ama ne yapabileceğimize iyi bakmamız gerekiyor. O kapsamda da yaratıcı olmaya çalışacağız. Her iki örgütün de kitleleşme hedefi yok. 1000 kişilik bir eylem yapmayı Greenpeace hayal etmiyor, o yüzden öyle bir çalışması da yok zaten.

Ama siz üye tabanlı bir örgüt olmak isteyebilirsiniz. O zaman başka eylemler yapmanız lazım. Mesela Greenpeace tarzı bir eylemde gizlilik çok önemli. Bunun için o kadar büyük insanlara da yayamazsınız, çünkü sürpriz yapmaya çalışıyorsunuz. Karşı taraf gardını almadan, polisin haberi olmadan yapmaya çalışıyorsunuz. Örneğin, 30 kişinin üzerinde insanın haberinin olması sizin için bir risk o eylemin iptal olması açısından. Yani 1000 kişi Greenpeace tarzı eylem yapamaz. Çünkü o anda kesin sızacaktır, sızdığı anda da önlenecektir. O açıdan Greenpeace tarzı eylem yaratıcı ve güzel olabilir ama özel de olmalıdır. Öte yandan başka tarz eylemlere de alternatif de olmadığını düşünüyorum. Çünkü bu kendine has bir durum. Kaç kere Greenpeace'in eylemleri önelendi telefonlar yüzünden. Çok zor işler aslında.

Son olarak kampanyacılığın ne kadar kolay olduğunu anlatan slaytlar geçeceğim: bu benim yeğenim Ceren. Onun bile kampanyacılık yapabileceğini göstermek için koydum. Hedef koyuyor, zaman ayarlıyor, analizini yapıyor, iletişim stratejisi de tamam. Sonunda etkinlik! Teşekkürler.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

**Politikaları Etkilemek İçin Farklı Yöntemler: Gemi
Sökümü Kampanyası**

Seminer 2: Uluslararası Gemi Sökümü Platformu Deneyimi

Erdem Vardar

Savunuculuk ve Politikaları Etkileme Konferans

Yazıları no 7, 2009

Kaset Çözümü: Dilek Hepgüler

Erdem Vardar: Daha önce Greenpeace ve Uluslararası Af Örgütü'nde çalıştım ve şu anda Uluslararası Gemi Sökümü Platformu diye başka bir STK'da çalışıyorum. Daha çok kampanyalar üzerine çalıştım şimdiye kadar. Bugün de sanırım savunuculuk stratejilerinin son dersi oluyor, o yüzden bir örnek olarak beni çağırdılar. Benim anlatacaklarım daha çok şu anda benim yaptığım ve aslında daha önce Greenpeace'de de içinde bulunduğum gemi sökümü kampanyası hakkında olacak. Uluslararası bir kampanya, aynı zamanda yerel ayağı da olan biraz aslında o açıdan daha karışık gelebilecek bir kampanya, çoğu insan için belki ilk defa duyduğu bir kelime.

Gemi sökümü nedir? Oradan başlayalım. Gemi sökümü bütün eski gemilerin yani şu anda yüzer gördüğünüz bütün deniz taşıtlarının daha sonradan parçalanması işlemi. Yani gördüğünüz denizde yüzen her şey bir süre sonra hurdaya çıkıyor, hurdaya çıktığında da bunu şu anda dünyada bir şekilde bertaraf eden iki yöntem var. Bir tanesi bazı yerlerde çok seyrek uygulanan batırma yöntemi; balıklara yuva olsun, sonra dalış yapılsın orada falan gibi. Bu 1000 gemiden belki 1 tanesinde yapılan bir şey, kalan 999'u dünyadaki 5 tane gemi söküm alanında parçalanıyorlar. Bunlar demir-çelik tesislerinde eritilerek tekrar ekonomiye kazandırılıyor, diğer çalışan parçaları da ikinci el olarak satılıyor, vs. Tam bir geri dönüşüm mekanizması. Buraya kadar her şey güzel, ancak dünyada bu şu anda çok ilkel koşullarda yapılıyor genel olarak. 5 tane gemi söküm yapan ülke var, bunlar Hindistan, Bangladeş, Çin, Pakistan ve Türkiye. Türkiye bunların yanında daha ufak çapta yapsa da İzmir'in ilçesi Alağa'da sahilde bu iş yapılıyor. Bizim platformumuz da bu konu üzerinde çalışıyor.

Bu konu neden karışık dersek, iki boyutu olmasından kaynaklanıyor; gemilerin parçalanması işlemindeki en büyük problem gemilerin içerisinde, özellikle eski gemilerin içerisinde bir sürü tehlikeli atık madde olması, direk yapımında kullanılan, özellikle asbesti belki duymuşsunuzdur. Bu gemiler parçalanırken bütün bu maddeler çevreye yayılıyor, hem işçiler doğrudan buna maruz kalıyorlar, hem deniz ve hava, toprak hepsi beraber kirleniyorlar. Bunun iki boyutu var demiştim, önemli boyutu bu iş küreselleşmenin aslında çok net göstergelerinden biri, belki de en önce küreselleşen

sektörlerden biri denizcilik dünyada. Denizcilik sektörünün içinde de bu gemi söküm meselesi aynı şekilde, çünkü bu ülkelere gelen ve parçalanan gemilerin çoğu başka ülkelere geliyor, yani ithal ediliyorlar. Bu da işi bir tehlikeli atık ticareti boyutuna sokuyor. Çünkü özellikle birinci dünya ülkelerinin eski gemileri gelişmekte olan, hatta üçüncü dünya ülkelerine yollanıyor, bunların içinde bir sürü tehlikeli atık var, bunlar parçalanırken etrafa yayılıyor, vs. Bu tehlikeli atık ticaretiyle ilgili özellikle 80'lerde dünya çapında çok büyük problem olmaya başladıysa da, ne yapıyorlardı Batılı devletler? Fabrikalarından çıkan bütün atıkları ucuza üçüncü dünya ülkelerine yolluyorlar, gömüyorlar ya da sahillerine atıyorlar. Önce aslında denizlere atmaya başlamışlardı, sonra üçüncü dünya ülkelerine kaydı. Sonra ne oldu? Birleşmiş Milletler nezdinde Basel sözleşmesi diye bir şey ortaya atıldı. Tabii bunun süreci 10-15 yıl aldı, ancak 94'te bu yürürlüğe girdi ve 'OECD ülkeleri bundan sonra OECD olmayan ülkelere tehlikeli atık ihracatı yapamayacak' dendi. Yani bu iş tamamen orada kesildi. Amma ve lakin bu gemi sökümü gibi, yani hurda gemiler gibi konular bu konvansiyonun kapsamında değildi, çünkü o zaman hiç düşünülmemişti böyle bir şeyin bu kadar büyük bir problem yaratacağı. Düşünün ki bunlar devasa gemiler, gördüğünüz devasa tankerlerden en ufak balıkçı gemisine kadar işin içinde ve tabii onlar tonlarca tehlikeli atık ihtiva ediyorlar. Bu da aslında önemli bir ticaret konusu. Birincisi bu. Biz ne yapmaya çalıştık kampanyanın başından beri? Bunun bir tehlikeli atık ticareti olarak adlandırılmasını istedik, 'ancak bu şekilde bu iş çözülür' dedik.

İkincisi de tabii yerel çevre kirliliği problemi, yani bu ülkelerde bu iş çok büyük bir problem yaratıyor. Ne kadar yerel de gözükse bu işin yapıldığı sahili tamamen bitirip aynı zamanda denize de sürekli olarak tehlikeli atık boşaltıyorlar. Tabii asbest denince işçiler ve işçilerin aileleri çok büyük tehlike altında. Bilmiyorum asbesti hiç biliyor musunuz? Aslında bu tehlikeli bir atık bile değil eğer hurda haline gelmezse. Bir maden, Türkiye'de bolca bulunan bir maden, hatta yeryüzünde falan da bulunuyor. Türkiye'de 80'lerde asbest konusu çok gündeme geldi çünkü bir çok köyde, özellikle İç Anadolu'da asbestli toprakla birlikte kireç gibi duvarlara sürülüyordu. İnsanlar onu bir tür yalıtım malzemesi olarak kullanıyorlardı, çünkü gerçekten yalıtımı kuvvetli bir maden. Ancak bu madenin bir özelliği var, çok ince kristallerden, liflerden oluşuyor ve bu lifler kolaylıkla havaya karışıyor. Bu ufacık ve görülmeyen liflerin bir tanesini bile soluyup akciğerinize yapışırsa bu geri dönüşü olmayan bir yol sizin için. Bu asbestozis denilen, meza problema denilen hastalıklara

yol açıyor ve şu anda bunların hiçbirinin tedavisi yok. Bir yara oluşuyor akciğerinizde ve 20-30 sene içerisinde kesin ölümle sonuçlanıyor. Bu kadar tehlikeli bir şey ve bütün dünyada o yüzden yasaklanmış durumda bir kaç ülke hariç bunu çoklukla üreten.

Asbestozis bu kadar tehlikeli, yani düşünün ki bu işin parçalamasını yapıyor bu işçiler yani onu sadece bir yere sürmüyorlar -diyeceksiniz orada o lifler belki daha az şey yapar- bunlar onu direk parçaladıkları için lifler direk havaya karışarak hepsini tehlike altında bırakıyor. Birçok ülkede böyle hâlâ, Türkiye’de biraz değişti bu iş kampanyalar, vs. sayesinde.

Biz ne öneriyoruz çözüm olarak? Bu hurda gemilerin Basel konvansiyonu altında bir tehlikeli atık olarak nitelendirilmesi ve bunun bu şekilde kontrol altına alınması. Yani atık içeren gemilerin OECD ülkelerinden gelişmekte olan ülkelere yollanmasının önlenmesi. Ancak işler o şekilde gelişmedi, şu anda hâlâ bir şey geliyor ama denizcilik sektörü tabii ki çok büyük tepki verdi buna ‘bizim gemilerimizi nasıl atık olarak nitelendirirsiniz? Onlar bizim için –mesela İngilizce’de ‘she’ kelimesini kullanırlar gemiyi anlatırken-, neredeyse bir insan gibi, bir kadın gibi, feminen bir insan gibi tanımlanan bir şey- asla atık olamaz!” dediler. Bunlar muhteşem gemiler. Ama aslında bunun altında yatan çok büyük bir pazar olmasının da, siz geminizi yeni alıyorsunuz, senelerce onu işletiyorsunuz, bir sürü para kazanıyorsunuz taşımacılıktan, vs. Ondan sonra artık iyice kullanılmaz hale geldiğinde üstüne bir sürü, milyonlarca dolar para alıp bir üçüncü dünya ülkesine bunu satıyorsunuz. Yani muhteşem bir hikaye var, hurdası bile acayip para ediyor ama işte o tehlikeli maddeleri göz ardı ediyorsunuz vs.

Denizcilik endüstrisi nasıl tepki verdi? Birleşmiş Milletler’in altında bir de Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) diye bir kuruluş var. Dediler ki “biz bunun altında bu işi çözeriz. Siz çevreciler buna fazla karışmayın. Biz de çevreciyiz zaten bunu bir şekilde bunun altına alırız.” Bunu büyük ölçüde başardılar, yani tamamen Basel’in altında bu işi onun kapsamına alarak. Yani tehlikeli atık ticareti kapsamına tam olarak alınmadı ama neler başarıldı? Gemiler atık olarak nitelendirilebilir diye çeşitli kararlar alındı Basel’de, bu da denizcilik örgütünün mecbur kıldı bir uluslararası sözleşme hazırlamaya, yoksa baktılar ki çevreciler bu işi tehlikeli atık ticareti olarak

nitelendirecek. Uzun lafın kısası Mayıs'ta Hongkong'da bu Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün uluslararası antlaşmayı imzaya açması bekleniyor. Tabii bizim kampanyamız devam ediyor, çünkü onların yürürlüğe koymaya çalıştığı sözleşme sorunu çözmekten çok uzak, tabii her zaman olduğu gibi bir sürü şeyi sulandırmış durumdadır. Hâlâ o batık ticaretinin devamını sağlayacak bir sürü şey var içinde.

Türkiye'de genel olarak bayağı bir ilerleme kaydedildi, asbestle ilgili özellikle çok fazla önlem alındı. Diğer tehlikeli maddelerle ilgili problemler olsa da diğer ülkelere göre belli bir aşama kaydedildi. Ama özellikle Bangladeş, Hindistan gibi ülkelerde büyük bir dram söz konusu. Çünkü bu gemi sökümü nasıl yapıyor, ne oluyor? Bu ülkeler okyanus kıyısı olduğu için çok büyük gelgit olayları var, o yüzden ne yapıyorlar? Güzel bir sahilde Bangladeş'in Çikagom diye bir kentinde, Hindistan'da da Bombay'ın kuzeyinde Alahan diye bir sahilde sular yükseldiği zaman bu atık tankerleri yanaştırıyorlar, mesela 500 metre kadar kıyıya geliyorlar, sular çekildiği zaman tabii orası tamamen bir balçık içinde gemi karaya oturmuş oluyor. Daha sonra yüzlerce işçi, bu işçilerin ayakları çıplak, baldırı çıplak, çocuk işçiler, vs. ellerine de kaynak makinelerini veriyorlar ve bunu parçalamaya başlıyorlar. Burada sadece iş kazalarından bir sürü insan ölüyor, bizim Tuzla'daki iş kazalarına benziyor. Oradaki durum görsel olarak da bir felaket, bununla ilgili başka yerde de belki rastlarsınız, Coşkun Aral filan da gitmişti, fotoğraf sergileri vardır. Çünkü çok dramatik görüntüler bunlar.

Katılımcı: O 'baldırı çıplaklar' diye tabir ettiğiniz işçi mi, yoksa zaten oranın yerlileri mi?

E. Vardar: Genelde en fakir köylerinden geliyorlar Hindistan'ın ve Bangladeş'in, yani binlerce kilometre uzaktan trenlerle mevsimlik işçi olarak geliyorlar. Bunların akrabaları orada taşeron olarak çalışıyor, onlar gidiyor köyüne ucuz, güçlü kim varsa onları çağırıyor. Yani bir eğitime tâbi olmadan basit işleri yapıyorlar. İyi denebilecek işleri genelde onların yerlileri yapıyorlar. Onlar ne yapıyor? Bunları koordine ediyor, 'şu yapılacak, bu edilecek' vs. Ama pis işlerin hepsi bu eğitimsiz insanlar tarafından yapılıyor. Hayatlarını çok ucuza çok büyük riske atıyorlar. Tabii dediğim gibi bu sadece Hindistan'ın, Bangladeş'in hükümetlerinin sorunu değil, aynı zamanda o

gemilerin nasıl parçalanacağına hiç şey yapmadan oraya yollayan ülkelerin de sorunu.

Türkiye'deki bu kampanyanın kısa bir tarihçesini vermek gerekirse, aslında dünyadan başlarsak 98'de Greenpeace konuya el atıyor, uluslararası bir kampanya başlatıyor, Hindistan'da başlıyor bu ilk önce. 2001'de Türkiye'de de bu işi yapalım diyorlar, Türkiye'de de artık gemi söküm tesisleri var. Ben de o zaman Greenpeace'de profesyonel çalışmaya başladım zaten, bir rapor hazırladık Türkiye'deki durum hakkında. Tesislerden çeşitli numuneler aldık, çevre kirliliğini belgeledik, görsel olarak da oradaki işçi sağlığıyla alakalı bazı belgelendirme çalışmasında bulunduk. Bunu bir rapor halinde sanırım Ocak 2002'de kamuoyuna duyurduk¹.

Katılımcı: Türkiye'deki sistem nasıldı?

E. Vardar: Türkiye'de çok büyük gelgit olmadığı için gemiyi doğrudan sahile vurdurmak şeklinde oluyor, 'baştankara etmek' deniyor buna. Koskoca bir tankeri düşünün sizin herhangi bir denize girdiğiniz yerde size doğru geliyor ve dümdüz bir şekilde karaya oturuyor. Onun 1-2 metresi karada kalıyor, çoğunluğu denizde kalıyor. Türkiye'de ne yapıyorlar? O karada kalan 1-2 metreyi kesmeye başlıyorlar kaynak makinalarıyla, orası parçalandığı zaman gemiyi bir yerinden çelik halatlarla, bir yerini motora bağlıyorlar ve gemiyi çekiyorlar. 2-3 metre daha kıyıya çekiyorlar, orayı da kesiyorlar. Bu şekilde aşama aşama parçalanıyor. Tabii bu belli açılardan bir avantaj sağlıyor, çünkü kara üzerinde çalışmak mümkün, yani balçığın içinde çalışmıyorsunuz, zaten oraları artık sahil hüviyetini kaybetmiş durumda. Düşünün ki orası betonlanmamıştı bile biz kampanyaya başladığımızda, ben orayı gördüğümde inanamamıştım böyle bir şeyin var olduğuna, hele ki Türkiye'de hâlâ var olduğuna. Çünkü 1,5 kilometrelik çok geniş bir düzlük alan düşünün sahil olarak, yukarıdan baktığınızda her yerde devasa gemi parçaları var, her yerden dumanlar yükseliyor ve her yer kahverengi pas içerisinde. Burası bir sektör olarak tanımlanıyor, yani inanamıyorsunuz, işçilerin hiçbir korumaları yok, metrelerce yukarıda çalışıyorlar ya da tehlikeli gazlarla çalışıyorlar, hiçbir şey yok. Bir yanda gemiden çıkan kabloları birileri yakıyor, yine bütün gaz etrafa yayılıyor. Başka biri eliyle kabloların o yanan

---

1 Bkz. Aynı başlık altındaki Seminer 1

küllerinden ayıklıyor ki biz onları analiz ettirdik; dioxin diye bir madde var, bu klorlu bileşiklerin yanması sonucu oluşan ve dünyada bilinen en tehlikeli kimyasal. Yani çıplak elleriyle onları ufalayıp ayıklıyorlar, yani bu kadar içler acısı bir şey bu.

Şimdi bu görüntülerin %60-70'i ortadan kalktı diyebilirim. Bütün tesisler betonlandı, sıvı atıklar o betonların altına drenaj sistemi yapıldı, ayrıca toplanıp geri dönüşüm yapan bu atık yağları filan geri dönüştüren yerlere şeylere satılıyor. Etrafta artık kablo yakma diye bir şey kalmadı, tesisin etrafına 1-2 başka tesis yapıldı, bunlar mekanik yöntemlerle bakırı kablolardan ayırıyorlar. Asbest konusunda özellikle çok ilerleme kaydedildi, çünkü asbest medyada çok gündeme geldi, o yüzden o konuda hemen bir şeyler yaptılar.

Böyle şeyler hakikaten insana acı veriyor çünkü yaptıkları yatırım, yani sırf asbest konusunda 500 bin Euro civarında bir yatırım yapıldı. Düşünün ki her gemiye milyonlarca dolar ödüyor, bu tesisler ve 16-20 tane tesis var orada. Yılda 100 tane gemi geliyor.

Katılımcı: Asbest nasıl ortaya çıkıyor gemilerde?

E. Vardar: Orayı atladım aslında, bu maden çimentoyla karıştırıp ısı yalıtımı malzemesi olarak kullanılıyor, gemilerde bolca kullanılmış. Eskiden evlerde de kullanılmış, sonra yasaklanmış. Gemiye parçalarken tabii o asbest lifleri bir anda etrafa saçılıyor. Gemideki bütün şeyi düşünün, geminin motorundan çıkan egsoz dumanı, motorun bütün o aksamı asbestle dolu. Artı ısıtma sistemi varsa mesela kamaralarda vs. hepsi, yani şöyle duvarlar bile ondan yapılmış olabilir, içine katılmış olabilir. İzocam gibi bir malzeme düşünün ama sonradan inanılmaz zararlı olduğu anlaşılan ve çok rahat bulunan bir şey olduğu için çok ucuz.

Katılımcı: Ne zaman yasaklanmış asbest? Bildiğim kadarıyla temel yalıtım maddesi çok yakın zamana kadar asbestmiş.

E. Vardar: Türkiye'de 1996 ama dünyada 70'lerin sonundan itibaren anlaşılıyor, hatta 70'te anlaşılıyor. Şu anda birçok ülkede mesela asbestle çalışmış işçiler tazminat davası açtığına inanılmaz paralar alıyorlar, 1 milyon Dolar gibi.

Katılımcı: İçme sularındaki o tesisat sistemlerinde de çok yoğun kullanıldığı ve 80 sonrasında o asbest borularının değişmesi için Avrupa Birliği ile programlarına aldılar. Ama hâlâ asbest borularla içme suyu sistemi olan köyler var.

E. Vardar: Evet. Asbestin sindirim sistemi yoluyla alınmasının ne kadar tehlikeli olduğu tam olarak bilinmiyor, yani hava yoluyla alındığı zaman kesin olarak belli ama sindirim yoluyla, yani bir asbestli su içtiğinizde size ne zararı olduğu konusunda farklı bilimsel araştırmalar var. O yüzden içme suyu borularındaki tartışma çok daha uzun sürdü. Özellikle böyle konularda kesin olarak ortaya çıkmış değil.

Katılımcı: İzmir büyükşehir belediyesince de gündeme getirildi, İzmir'deki içme suyu sisteminin %50'si hâlâ asbestli boru üzerinden kullanılıyor.

E. Vardar: İller Bankası yakın zamana kadar hâlâ bunu finanse ediyordu, yani asbestli içme suyu borusu yapsanız belediye olarak bu hâlâ finanse ediliyordu. Bence en büyük problem içme suyundan gelmese lif deseniz bile mutlaka bir zaman o borular değişecek. Bu borular değişirken ödeyeceğiniz paranın inanılmaz olması lazım normal şartlarda. Yani asbesti bir yerden temizlemek için astronot gibi giyinmeniz gerekiyor. Çünkü minicik bir lif, o yüzden astronot gibi giyineceksiniz, hiçbir şekilde hava almayacaksınız, müthiş filtreleriniz olacak, bütün vücudunuzu kaplayan elbiseler bunlar, acayip zaman alıyor ve müthiş pahalı. Zaten bu gemi söküm sektörünün bu ülkelere kaymasının en büyük sebebi bu, çünkü kendi ülkesinde yaptırmaya kalktı mı inanılmaz pahalıya geliyor. Bu iş yapılmadığı zaman da çok ucuza geliyor.

Katılımcı: Kampanya hedefi gemilerin ülkelere gitmemesi miydi?

E. Vardar: Kampanya hedefi şuydu, gemilerin mümkün olduğunca bu atıklardan temizlenip o şekilde gönderilmesi. Yani gemiler bir şekilde bir ülkeden bir ülkeye gelebiliyorlar, mesela siz bütün asbesti ve tehlikeli maddeleri kaldırırsanız gemiden, geminin artık yüzer halde olması mümkün değil, çünkü güvenli değil artık. Ne yapıyorsunuz? Römorkörlerle onları çekip getirebiliyorsunuz, yani bu şekilde de gelen bir sürü gemi var, çünkü gemilerin bazıları bozulduğu için de hurdaya çıkıyor.

Biz buna çalıştık, yani temizlensin ondan sonra gelsin gelecekte ama eğer ülkenizde bu işi yapabiliyorsanız da orada yapın. Amma ve lakin bu tabii böyle olmuyor, çünkü kesinlikle bunu yapmak istemiyor, yani denizcilik sektörü hakikaten bunu yapmak istemiyor. Büyük para kazanılıyor, artı gemi sökümüyle ülkeler uğraşmak istemiyor çok net. Bu iş aslında Batı'da başlıyor, gemi söküm sektörü de Batı'da başlıyor 70'lerde, sonra yavaş yavaş Doğu'ya doğru kayıyor çünkü sürekli yeni zararlar öğreniliyor, daha pahalı hale geliyor. Mesela Almanya'da kendi geminizi söktürmeye çalışsanız büyük ihtimalle bir kaç milyon dolar ödemeniz lazım ama bunu Hindistan'a sattığınızda üstüne 4-5 milyon para alıyorsunuz. Yani bu kadar ekstrem boyutta bir fark var.

Katılımcı: Söküm aşamasında temizleme işlemi nasıl oluyor? Bir maddeyle mi yıkanıyor?

E. Vardar: Olması gereken ne? Bir de olan var. Türkiye'de şu anda olması gereken %95 oranında yapılıyor. İşte bu astronot gibi kıyafetler giyiliyor, geminin bölümlerinde tek tek hava yalıtımı yapılıyor, bir vakum makinası var. Yani işçiler için bir ortam oluşturuluyor dışarıdan içeri hava girmeyen diyelim. O vakum makinasıyla havalandırma yapıp filtreleriyle sürekli içerideki lifler temizleniyor. Siz yine o full kıyafetle içeri girip yavaş yavaş parçalıyorsunuz. Sonra onları paketliyorsunuz hava geçirmeyen naylon torbalara özel kamyonlarla şu anda İZAYDAŞ gibi özel yerlerde gömülüyor.

Katılımcı: Aynı zarar yapım aşamasında olmuyor ama?

E. Vardar: Yaparken de mutlaka oluyordur, olmaması için bir sebep yok, ama söküm daha fena çünkü parçalıyorsunuz. Atıyorum orada çimento ile asbesti karıştırıyorsunuz, bir bulamaç halinde yani lifin kaçma ihtimali daha az, onu sıvıyorsunuz ama burada kurumuş ve sert halde, siz onu kırdığınız anda toz olur ya, aynı onun gibi etrafa dağılıyor, çimentolu şeyleri, betonu filan kırdığınız vakit dağılan toz gibi. Yani betonu yapmak nasıl daha az tehlikeliyse, dökerken fazla bir toz etrafa yayılmazsa ortaya. Eskiden kullanılan ıslatma yöntemi en basit yöntemdi şimdi o bile artık yeterli değil, yani kimyasal bazı maddeler var onu yapıştıracak filan, pahalı iş yani.

Sizin sorularınızla biraz dağılıyorum; gemi sökümü bir örnek olması lazım burada, yani gemi sökümünü anlatmaya gelmedim aslında.

Katılımcı: Türkiye'deki koşulları anlattığınızda %100 uygulayabiliyor mu bu kurumlar? Hani bizde bir şey vardır mesela 'baretsiz girilmez!' denir ama girersiniz içeriye hiç kimsenin bareti yoktur. Bir de şunu sormak istiyorum, bu kampanyaları birinci dünya ülkelerinde de yürütüyor musunuz? Sonuçta atıkları gönderen onlar.

E. Vardar: Ben aslında tarihçeden girecektim, sonra bizim ne yaptığımıza doğru gelecektim. İsterseniz tarihçeye getireyim, sonra onu da anlatırım. Türkiye'deki tarihçeden bahsedecektim, 2002'nin başında bu rapor açıklandıktan sonra Greenpeace olarak bir sürü eylem yaptık, gelen gemilerin bazılarını durdurduk, vs. Bunlar epey yankı buldu. Şirketler önce bizi bayağı bir suçladılar, hatta basın açıklamalarında 'örgüt' kelimesini mesela büyük yazarak suçluyorlardı. 'Devlet nasıl bir 'Örgütle' işbirliği yapar?' Çünkü o durduğumuz gemilerin bir kısmının sökülmesine izin verilmedi. Çünkü Türkiye Basel antlaşmasına göre tehlikeli atıklar ticaretini yasaklamış durumda, yani Türkiye'de tehlikeli atık ithalatı yasak. Biz 'bu gemiler de tehlikeli atıktır, çünkü hurda olarak geliyor ve içinde tehlikeli atık var' dedik. Türkiye de dedi ki 'bunlar tehlikeli atıktır'. Dünyada ilk defa bir ülke bunları tehlikeli atık olarak nitelendirdi yasal olarak aslında. Bu tam bir kaos yarattı, çünkü bu gemiler gelmeye devam ediyor ve hep yasa dışı bir şey oluyor, yani eğer bunlar atıksa Türkiye'ye girememeleri lazım. Biz bir gemiyi durdurduk ama. O yüzden yasal bir darboğaza girdi, buna mutlaka bir çözüm bulunması lazım. Sektör de bir yandan Türkiye'yi göz ardı etmek istemiyor, Denizcilik Müsteşarlığı sürekli destekliyor, Ulaştırma Bakanı geliyor ağaç dikiyor falan. O ortama ağaç dikiyor! Bunlar hakikaten o radyasyonlu çay meselesi gibi, her tarafı –affedersiniz- bok götürüyor, adam oraya ağaç dikiyor ve diyor ki "gemi sökümü çevreci bir sektördür". Öyle şeyler oldu.

Bu kampanya devam etti ve Türkiye bunu aşabilmek için yeni yönetmelik çıkarttı. Bizim oradaki taktiğimiz Çevre Bakanlığı ile dayanışmaktı ve Denizcilik Müsteşarlığı'nı sürekli zorlamaktı. Öyle bir haritalandırma yaptık kendimize. Çünkü Çevre Bakanlığı yasal olarak diyor ki 'bu tehlikeli atık ticaretidir' bunu dedikten sonra geri adım da atamıyor. Bir yandan Denizcilik Müsteşarlığı da sürekli 'bu bir sektördür,

korumamız lazım' falan diyor. Bu şekilde dalgalanarak bir yeni yönetmelik oluşturuldu.

Burada özellikle yerel olarak birçok gelişme öngörüldü ama tabii bizim istediğimiz boyutta değildi. Çünkü biz diyorduk ki 'bu işin ancak tersaneler gibi yerlerde yapılması lazım. Bu şekilde sahilin üstünde bu işi yaparsanız her halükarda bir kirlilik oluşacaktır.'

Velhasıl kelâm bu iş büyüyünce hakikaten büyüdü, gemi sökücüler de baktılar bu iş böyle olmayacak. İlk yaptıkları şeylerden biri asbestle ilgili Almanya'dan teçhizatlar getirdiler, eğitmenler getirdiler, işçilerin bir kısmını eğittiler. Çünkü dediğim gibi olay büyük para değil, işin acı kısmı bu. Yani o asbestle ilgili 20-25 senedir işçilerin bulunduğu durum aslında 500 bin Euro'ya çözülecek bir durum. Bunları yaptılar ve şu anda Türkiye'de asbest sökmeye tek yetkili kurum, Santral İstanbul'un asbestleri söküldüyse bunu Türkiye'de yapabilecek tek kurum gemi sökücüler. Yani bunu eğer Türkiye'de yaptırdıysanız onlar yapıyor, yani bu noktaya geldiler diyeyim, yani asbest konusunda hemen harekete geçtiler. Tabii diğer maddeler konusunda çok daha büyük yatırımlar yapmaları lazım, o konuda ağır kaldılar.

Bir atık yönetim merkezi oluşturulması öngörülmüştü yönetmelikte. Bir dernek haline geldiler 20 şirketin oluşturduğu, bu dernek o atık yönetim merkezini kurdu, oraya insanlar aldı. Çıkan atıkları çeşitli geri dönüşüm tesislerine nasıl yollarız, vs. bununla ilgili bir şeyler yaptılar. Bir atık yönetim planı ortaya koydular ki bunların çoğu bir çok tesiste yok tabii Türkiye'de, çok büyük fabrikalar haricinde.

Bunların hepsi yapıldı, yani o açıdan Türkiye'de bir ilerleme kaydedildi ama hâlâ tabii mükemmel düzeyde kesinlikle değil. Dediğim gibi o tersane gibi, yani sudan tamamen yalıtılmış şekilde bu işin yapılması gerektiğini söylüyoruz ama o baştankara yapma tarzı hâlâ devam ediyor.

Greenpeace uluslararası kampanyasını 2005'te yavaş yavaş sonlandırma kararı aldı. Bunun en en büyük nedeni iklim değişikliği, vs. gibi konulara daha fazla yer açmak ve konunun birazcık spesifik kalmasıydı. Bunu yaparken bir platform kuralım dendi, ben de bu işin içindeydim zaten, bu işi tamamen bırakmak yerine başka örgütleri de bu

işe katılım ve biz de daha ufak bir pay alalım bu işten, yani taşın altına elini başkaları da koysun.

Uluslararası Gemi Sökümü STK Platformu diye bir şey kuruldu Brüksel’de. Bu raporla başladı aslında bu süreç, insan hakları örgütleri de işin içine dahil oldular. Asbestin yasaklanmasıyla ilgili uluslararası bir network var ‘Asbestos Group’ diye onlar dahil oldular ve o platform bu işi devam ettiriyor.

Türkiye’de de Greenpeace bu işi bir yerel örgüte, İzmir’deki Tehlikeli Gemi Sökümünü Önleme Girişimi’ne devretti. Özellikle oradaki meslek odaları bu işe el attılar, ama tabii Greenpeace’in yapabildiği ölçülerin altında, çok çok güçlüydü hem para olarak hem insan gücü olarak, çünkü bir profesyonel değil tamamen gönüllü götüren bir şey. Egeçep’in bünyesinde olan bir şey, bilmiyorum duydunuz mu Ege Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Platformu açılımı. Bu şekilde olay şu anda dediğim gibi yerel olarak İzmir’deki bu girişimin elinde, uluslararası olarak da bu platformun elinde. Ben şahsen Greenpeace’in o kampanyasından çıkınca Türkiye’de Af Örgütü’nde çalışmaya başladım insan hakları konusunda. Geçen sene tekrar bu platformun Türkiye temsilcisi olarak tekrar işe başladım, yeniden gemi söküm olayına dönmüş oldum.

Biz ne yapıyoruz? Uluslararası alanda ne yapıyorsunuz birinci dünya ülkelerinde diye sormuştunuz. Kampanyanın aslında şu andaki odağı birinci dünya ülkeleri, çünkü biz gördük ki özellikle Hindistan’da, Bangladeş’te bu işi yerel olarak çözmek çok çok zor. Türkiye’deki gibi bu ülkelere de bir çok yasal karar alındı, dendi ki ‘bu gemiler giremez’. Sadece örnek olsun diye 50 tane çok ünlü gemiyi seçmiştik, bunları takip ediyoruz Greenpeace olarak, internette yayınladık falan. “Eğer siz geminizi Bangladeş’e, Hindistan’a, vs. bu şekilde sökülen yere gönderirseniz biz sizi kamuoyuna afişe edeceğiz. O gemileri durduracağız” falan dedik. Mesela Bangladeş geçenlerde öyle bir gemiyi durdurdu mahkeme kararıyla; mahkeme kararında “Greenpeace listesinde olan gemilerden filanca geliyor” dendi. O gemiyi durdurdular. Halbuki Greenpeace listesinde olmasının sebebi ünlü bir gemi olmasıydı, yani diğer gemilerden hiçbir farkı yok, bunun bir yasal kararda olması bana hakikaten komik geldi, çünkü hiçbir bilimsel dayanağı yok. Kararlar alınıyor ama o gemiler gelmeye devam ediyorlar o ülkelere. Yani yerel olarak bu iş çok zor çözülüyor çünkü orada

özellikle bu ülkelerde çok büyük bir endüstri ve çok büyük paralar kazanıyor bu insanlar ve her yerde adamları var tabii. Zaten oradaki yolsuzluk sistemi bizden çok çok daha ileride. Bizdeki trafiğe de küfrediyordum, ama Hindistan'ı gördükten sonra en azından şey oldum diyeyim. Ben bir şeyi övmek için söylemiyorum, kötü örnek asla iyi örnek olamaz, bir şeyin nasıl bir ekstrem boyuta geldiğini sadece buradan bakarak göremiyorsunuz, yani oraya gittiğiniz zaman olayın vahametini, hem fakirlik boyutu olsun, hem sosyal güvenliğin hiç olmaması, bütün bu rüşvetin nasıl döndüğü, insanların sizin yüzünüze nasıl gülüp başka bir şey yaptığı falan hepsi Türkiye'de de var ama biz yine böyle ortada bir yerdeyiz. Orada ekstrem durum var, Batı hemen yanı başımızda bambaşka bir yere gitmiş, biz ortada sistem kurmaya çalışan tam da kuramayan bir ülkeyiz.

Bunu burada örnek olarak anlatıyorum benim deneyimim açısından, belki size yansıtacağı iki nokta var, birincisi biz şu anda ne yapıyoruz? Dediğim gibi AB nezdinde özellikle girişimlerimiz var, çünkü denizcilik örgütünün çok ağır işleyeceğini ve çözüm bulmakta çok ağır kalacağını biliyoruz. O yüzden AB'yi, tamam böyle bir sözleşme olacak ama siz daha kuvvetli yaptırımlar uygulayın özellikle kendi gemi sahiplerinize diye zorlamaya çalışıyoruz. Şu anda en fazla lobi ağırlığımız Avrupa Birliği üzerinde ama platformun Bangladeş'te, Hindistan'da ve Türkiye'de temsilcileri var. Onlar da yerel olarak bu işin daha gelişmesi için kampanya yapmaya devam ediyorlar.

Tabii bu kampanyalar artık daha ölçekli ve kamusal kampanya olmaktan daha çok bilgi üreten ve lobicilik yapan kampanyaya dönmüş durumda. Çünkü şu anda bir gönüllü tabanımız, vs. yok, Türkiye'de bu konuda çalışan tek kişi benim mesela. Mesela raporlar hazırlıyoruz Aliağa'daki, Hindistan'daki, Bangladeş'deki durum hakkında ya da çözüm önerilerimizi bilimsel hale getiriyoruz. Mesela çözüm önerilerimizden bir tanesi şu anda küresel bir fon kurulması, bütün gemi sahiplerinin belli miktarda bir vergi gibi bir şey vermesi denizcilik örgütüne alım-satım yapılırken, belli işlemler yapılırken. Bu fon sayesinde bu ülkelerde bu işin daha düzgün yapılması için yatırım yapılması, yani bu fonun bu şekilde kullanılması. Bunun için bu fon nasıl oluşturulabilir? Bunun teknik altyapısı nasıl olabilir? Bu şekilde bir rapor hazırladık ve onu yayınladık. Ya da yerel olarak Aliağa'nın en son geçen sene atık yönetimi konusunda nasıl oluyor, nerelerde problem var, nereler iyi durumda?

Onunla ilgili bir rapor hazırladım. Bunları konuyla ilgili bütün çevrelerle paylaşıyoruz çeşitli toplantılarda. Şu anda dediğim gibi kamuoyuna yansıma oranı çok düşük, çünkü böyle bir gücümüz yok, daha çok lobi, yani karar alıcılar üzerinde baskı kurmaya çalışıyoruz.

Kamuoyuna çıkması ancak çok önemli vakalarla oluyor. Mesela Otopan gemisini belki duymuşsunuzdur, 'asbestli gemi geliyor' diye 1-2 sene önce bayağı kıyamet koptu. Hollanda'da terk edilmiş bir gemi bu, Hollanda hükümeti bir şekilde devralmış ve Hollanda hükümeti bunu Türkiye'ye yolladı. Türkiye'de şu anda iş nasıl yürüyor? Siz geminizin içinde ne kadar miktar atık olduğunu bildirirseniz çevre bakanlığı onay veriyor. Yani ne kadar olduğu önemli değil esasında sadece bir bildirim yapmanız lazım. Hollanda hükümeti bu olan asbest miktarını gerçek miktarın 1/50'si kadar göstermiş, bu bir şekilde Greenpeace'in eline geçiyor ve Greenpeace buradaki tehlikeli atık gemisi girişimini bildiriyor ve buradaki girişim bunu basına yansıtıyor, 'asbestli bir gemi geliyor, içinde 50 kilo asbest olduğu söylendi, halbuki 1 ton'dan fazla asbest var' falan diye. Bir sürü büyük olay oldu, düşünün ki Hollanda çevre bakanı Ankara'ya geldi sırf 'bu gemiyi alın' diye, çünkü bütün çevre bakanlığı 'gelemez' dedi. Resmen bir yalan beyin var. Hollanda çevre bakanı buraya geldi, sonra çevre bakanıyla beraber bir basın toplantısı yaptı amma ve lakin bir şekilde çevre bakanına aşığılayıcı bir tavır takınmış, o yüzden bizim çevre bakanı Osman Pepe o zaman müthiş kızarak bunu geri yolladı, yani kabul etmedi gemiyi. İnanılmaz bir rezalet, öyle büyük bir olay aslında, diplomatik bir kriz gibi. Çok az olayda böyle bir şey için çevre bakanı Ankara'ya gelir sırf 'onu halledelim, bir hata olmuş' falan diye. Bu büyük bir başarı haline geldi, gemi geri gitti, milyonlarca Dolar ödendi, gemi bütün maddelerden temizlendi ve tekrar geldi. Bakın işte bu iş aslında düzgün de yapılabiliyor istenirse vs. gibi büyük bir başarı oldu. Bu iş ne kadar örnek haline geldi o ayrı konu. Yani ancak bu şekilde kamuoyunda büyük yankı uyandırıyor ama bunun etkisi özellikle o hükümetler adına çok büyük oluyor. Şimdi Hollanda hükümeti bu işin en fazla çözülmesini isteyen ülkelerden biri haline geliyor çünkü böyle bir tokat yemek hiçbiri için iyi bir şey değil.

Devlete ait gemilerde bu iş daha kolay çünkü bu işin bambaşka abuk subuk bazı mekanizmaları var. Gemilerde bandıra sistemi denen bir şey var biliyor musunuz bilmiyorum. Mesela Malta bandıralı bir sürü gemi görürsünüz. Yani Alman gemisinin

üzerinde Alman bayrağı olması gerekmiyor, gidiyorlar Malta'da ya da bilmem nerede 'vergi cenneti' gibi ülkelerde, Bahamalar'da, vs. bir şirket kuruyorlar. 'Ben buranın bayrağını alıyorum' diyor şirket ve artık oranın Bahama'nın sorumluluğunda oluyor o gemi. Bütün bu sistem o yüzden karmakarışık, denizcilik sistemi belki ilk küreselleşen sektörlerden biri ve korsanlık tarihçesini direk getirmiş ve şu anda bir türlü onu yasallaştırmış gibi. Karadaki yasalarla denizdeki yasalar bambaşka ve inanılmazlar; siz karadaki kafayla düşünmeye başladığınız zaman 'nasıl olur böyle bir şey?' diyorsunuz. Hayret edilecek bir şey ama öyle! O yüzden bir sürü karışık başka konu var. Otopan bir örnek oldu, Hollanda hükümetini köşeye sıkıştırmak kolay ama diğer şirketleri köşeye sıkıştırmak çok zor.

Katılımcı: Bu adı geçen Türkiye de dahil 5 ülkede, bunlara gönderilen gemiler devletin kendi kurumları mı, yoksa özel gemi şirketleri mi?

E. Vardar: Şirketin kendisiyse devletlerin ya da uluslararası herhangi bir kuruluşun hiçbir haberi olmuyor. Mesela şu aralar çok fazla gemi söküme gönderiliyor çünkü kriz var, daha az taşımacılık yapılıyor ve eski gemilerini hurda fiyatına satıp kurtulmak niyetindedeler. Gemi sahibi bakıyor denizin ortasında diyor ki 'kaptan sen bunu Aliağa'ya çek ya da Alahan'a çek' diyor. Orada bir gemi sökücüyle ya da Singapur'da bir aracı şirketle pazarlığı yapılıyor, iş bitiyor. Kimse bilmiyor o gemi oraya gelinceye kadar o geminin söküleceğini. Mesela alıcı ve satıcı arasındaki sözleşmenin hiçbir şeyi yok, hiçbir yere bildirmiş değil yani. O noktaya geldiği zaman sadece Hindistan hükümetine mesela bildiriliyor 'böyle bir gemi geldi, biz satın aldık' diye. İthalatına izin veriliyor ve alınıyor.

Bütün çaba zaten bunun bir sistem içerisine oturtulması ama işin içine girdiğiniz zaman denizcilik sektörü oluşturulmasının ne kadar zor olduğunu görüyorsunuz. Çünkü bu tür bandıra sistemleri, bayrak, vs. işi karmakarışık hale getiriyor. Küreselleşme hakikaten denizcilikten başlamış diyebilirim. Şu anda mesela Dünya Ticaret Örgütü'yle ilgili kampanyalar yapanlar var, bu da onun gibi. Uluslararası Denizcilik Örgütü ki Birleşmiş Milletlerin altında bir örgüt, inanılmaz bir şekilde bunu sulandırıyor.

Katılımcı: O zaman uluslararası deniz hukukunda bir takım değişiklikler yapılırsa?

E. Vardar: Gerekiyor, esas çözüm aslında orada kesinlikle. Şimdiye kadar bir çok çevre örgütü, hiç kimse buna dokunmaya cesaret edemedi.

Katılımcı: Yani işin zorluğu da oradan geliyor.

E. Vardar: Evet.

Katılımcı: O zaman Birleşmiş Milletler'de öyle bir lobicilikte devam etmek gerekiyor.

E. Vardar: O devam ediyor. Birçok çevre örgütü, mesela WWF geçen sene, denizde çalışan işçilerin uluslararası sendikası var, onlar beraber bir rapor hazırladılar. Bu bayrak sisteminin dünyada nasıl hem çevre kirliliğine hem de işçilerin nasıl sömürüldüğüne dikkat çeken. Çünkü o gemi gidip de St. Wilson and Gramlins diye bir adaya ait olduğunda ya da orada gözüktüğünde bayrağı, oranın hükümeti o şirketi kontrol etmekle yükümlü gibi oluyor. Ama o hükümet zaten bunlara serbesti sağlayarak para sağlıyor. Yani öyle bir sistem var ki buradan şey yapmanın mümkünü yok. Tabii ki işçiler ucuza çalıştırılıyor, kötü şartlarda çalıştırılıyor, vs. Kime şikayet edeceksin? St. Wilson'a! Orada muhatap bulursan çok iyi. Moğolistan'ın bile bayrağı var, adamların denizi yok; Singapur'da 3 kişinin çalıştığı bir ofismiş o bayrağı alabileceğiniz yer. Geminiz var, Moğolistan bayrağı çekeceksiniz. Oraya bir şey yazıyorsunuz, 500 Dolar veriyorsunuz, o da 'eyvallah!' diyor. Moğolistan'a mı gideceksin o ofise mi gideceksin 'bak benim hakkımı ihlal ettiler, bak şu gemi şuraya şu kadar bir şey döktü' diye? Özellikle korsan balıkçılık konusunda bu çok önemli oluyor, fabrika gemiler okyanuslarda çalışan balık avcıları bu ülkelerin bayraklarını çekip bu işten kurtuluyorlar.

Katılımcı: Çok daha özel bir soru gibi olacak ama, siz ilk bu teklifi kabul ettiğinizde ve bununla ilgili araştırmalar yaptığınızda bu kadar komplike olduğunu gördüğünüzde nasıl bir tepki verdiniz?

E. Vardar: Sonuçta bir sorun var, komplike olması geri adım atmaya gerektirmiyor. Zaten Greenpeace gibi kuruluşların bence avantajı orada, çünkü küresel çalıştığı için. Bu sorunla baş edebilecek bir sivil toplum kuruluşu varsa, baş etmek değil de belki

kıyısından gündeme getirebilecek böyle zaten küreselleşmiş bir sivil toplum kuruluşu oluyor. Burada Otopan'ı geri gönderebiliyorsunuz ama bu işin bir de Birleşmiş Milletler nezdi var, Avrupa Birliği nezdi var, büyük paralar gerekiyor. Sizin atıyorum Hindistan'da, Bangladeş'te ortaklarınızın olması gerekiyor ki aynı anda hareket edebilsin. Bir ülkede yaptığınız gelişme küresele yansımadağı zaman hiçbir anlamı olmuyor. Mesela Türkiye'ye daha az gemi geliyor çünkü adam Hindistan'a ve Bangladeş'e yolluyor. Burada daha az para verebiliyor buradaki gemi sökücü, o da öbür taraflara gönderiyor. Yani küresel bir çözüm olmadığı sürece bu iş hiçbir şekilde çözüme ulaşmış sayılmaz. Hindistan ve Bangladeş'i yerel olarak düzeltirseniz adam Afrika'ya gidecek satacak. Bunun derdi işi karıştırıyor ama bir şeyler yapılmak zorunda çünkü birileri hayatlarını kaybediyor. Hindistan ve Bangladeş'te günde bir kişinin öldüğü istatistik olarak söyleniyor sadece iş kazalarından, yani tehlikeli atıklardan, vs. değil. Zaten asbestten ölenlerin hiçbir kaydı yok, Türkiye'de de yok. Mesela girin SANDER (Gemi Söküm Sanayicileri Derneği)'in internet sitesine, "30 yıldır hiçbir meslek hastalığı görülmemiştir" yazıyor. Çünkü hiçbir istatistik yok yaka gibi yani. Böyle bir yerde meslek hastalığı olmaz mı? Ofiste çalışanın bile meslek hastalığı var, orada çalışanın meslek hastalığı yok!

Ne noktaya geldi bu eylemler, vs.? Hakikaten çok ilginç şeyler de oldu, 'örgüt'le devlet nasıl işbirliği yapar noktasından, mesela toplantıya katıldım kaymakamlık, gemi sökücüler, İLO'dan temsilciler vardı, Aliağa kaymakamının görev yeri değişiyordu, artık 5 sene filan geçmiş kampanya başlayalı, biz hâlâ limoni kavgalı gibiyiz, ama adamla kavgalı değil bir diyalog var şirketlerle, bize hep karşı çıkan kaymakam orada "bu çocuklar olmasa bu işler asla bu noktaya gelmezdi" gibi kahramanca bir sürü şeyler söyledi. Benim ağzım açık kaldı, görevi bırakırken adam birden bizi onore etti. Gitmese hayatta böyle söylemezdi, hiçbir şekilde bize yardımcı olmayan adam böyle oldu.

Türkiye'deki durum şöyle, mesela Tuzla'da sürekli ölümler oluyor, bu iş de aynı Tuzla gibi, belki daha tehlikeli bir iş çünkü parçalanma söz konusu. 2003'ten itibaren hiçbir ölümlü kaza meydana gelmedi, bunlar da doğru olan istatistikler. O zamana kadar sendikanın rakamlarına göre 20 yılda 100 kişi filan ölmüştü. En azından belli şeyler hakikaten düzeldi denilebilir. İş kazası yönünden, işte asbestle ilgili, yeraltı suyu kirliliği gibi konularda bayağı bir ilerleme sağlandı Türkiye'de. Keşke Bangladeş ve

Hindistan'da da aynı şekilde bir ilerleme olsa, belli bir aşama kaydettik diyebilsek. Türkiye yasal olarak da diğerlerinden önde gitti ama bunu da biz burada büyük şeyler başardık anlamında söylemiyorum, bu aslında uluslararası konjonktürün de, doğal gibi geliyor, yani AB'ye girme aşamasında olan bir ülke var bir yerde, öbür yerde fakirlikten kırılan geri kalmışlıkta en son sıralardaki ülkeler yapıyor bu işi. Türkiye'nin daha önde gitmesi zaten bir yandan daha da mantıklı. Ama böyle bir ivmelendirme, kampanya olmasa asla bunlar olmayacaktı, bunu da biliyorsunuz, yani sadece AB yüzünden olmayacaktı. O kadar yalıtılmış bir alan ki orası ama bunlar işini zaten yapıyordu, 90'ların sonuna kadar da yaptılar. 2000'te ilk gittiğimde inanmamıştım böyle bir şeyin olduğuna, ama belki Türkiye'nin daha başka yerlerinde kim bilir neler oluyor? Bu da göze çarpan şeylerden biriydi. Dediğim gibi bu kampanya müthiş Uluslar arası, çünkü uluslararası çözmezseniz çözülemeyecek bir sorun. Bu açıdan belki ilginç bir örnek. Yerel ayağının olması, yerelde de bir şeyler yapma gereği ilginç bir örnek.

Bir de belki bizim son zamanlarda yaptıklarımız ilginç olabilir. Çünkü bir çok sivil toplum kuruluşu başka bir bilgiye dayanarak bir şeyler yapıyor, biz ise bilgiyi kendimiz üretiyoruz. Bu belki bizi güçlü kılan şeylerden biri. Bir çok hükümet bile doğru düzgün bilgi üretmezken biz sürekli bilgi üretiyoruz. 'Bakın bunun olma koşulu budur' gibi bir şeyi teklif ediyoruz, ama aynı zamanda onun altını da dolduruyoruz. Bütün raporları biz de yazmıyoruz, mesela bu fonla alakalı, iktisadi raporu diyeyim özel bir şirkete yaptırttık, bizim adımıza onlar araştırdı, koydular ortaya. Ben Aliğa'daki raporu yazdım, şimdi Hindistan'daki kirlilik, vs. zararlarla alakalı bir rapor yine çıkartmayı düşünüyoruz. Bu tabii bizi adamların ya da kurumların karşısında kuvvetli kılıyor. Çünkü onların elinde bu bilgilerin çoğu yok, çünkü umursamıyorlar, onu umursamadıkları için, oraya para harcamak istemedikleri için bu bilgileri koymuyorlar. Siz oraya çat diye koyduğunuz anda elinde karşı argüman çok az oluyor. Yani sürekli bilimsel olarak söylediklerinizin altını dolduruyorsunuz. Bizim gücümüz daha çok buradan geliyor ve tabii bir fırsat olduğunda kamusal olarak bu işi kamuoyuna duyurduğumuz zaman da kuvvetli oluyorsunuz. Çünkü karşınızdaki size sürekli bir şeyler söylüyor 'burada büyük ekonomik çıkarlar' filan diye ama siz diyorsunuz ki 'bakın bu iş böyle yapılırsa ekonomik de olur' falan gibi. Bence ilginç yanları bunlar ama tabii çok spesifik bir konu, o yüzden çok zor kamuoyuna getirmek, çok seyrek olarak getirebiliyorsunuz, çünkü çok insanı ilgilendirmiyor. Size doğrudan, yani bu

yılan sizi sokmuyor, sokaktaki insanı sokmuyor. Ancak oradaki işçilere, oranın etrafını, o denizin genel olarak kirliliği.

Katılımcı: Bu herkesi bu kadar çok ilgilendirmiyor ama sorumluları var bu işin, gemi sahipleriyle nasıl ilişki kuruyor kampanya? Örneğin iş güvenliği açısından Çalışma Bakanlığı ile kampanya nasıl ilişki kuruyor?

E. Vardar: Bizim ilişkimiz biraz daha sertti diyeyim, bu tabii çeşitli STK'larla farklı tekniklerle oluyor, bu bir tür taktik gibi, Greenpeace'in getirdiği bir şey belki. Biz bazı şeyleri çok sert söyledik, yani 'gelin beraber çalışalım, burada proje üretelim, bir şeyleri düzeltelim' şeklinde değil 'siz buna nasıl izin verirsiniz? Yasal olarak buraların hiçbirinin çalışmaması lazım. Birinci derece gayrisihhi müessese. 5 senede bir buraların kontrol edilmesi lazım, şu, şu, şu şartlara tabi olması lazım. Bunların hiçbiri yok, siz buna nasıl müsaade ediyorsunuz?' şeklinde onlara çok sert bir şekilde ifade ettik. Dediğim gibi arka planda mesela Çevre Bakanlığı'na da sert konuştuğumuz oluyordu ama yine de onları hiçbir zaman karşımıza almak istemedik. Çünkü onların yine de daha olumlu bir tavrı vardı genel olarak. Oradaki bürokratların tavrı bile çok farklı, bir şeyleri değiştirebiliyor. Çevre Bakanlığı'nda hakikaten bir şeyler yapmak isteyen bürokratlar da vardı, onlarla çalışabileceğimizi gördük. Denizcilik Müsteşarlığı'yla konuştuğumuzda duvarla konuşmakla aynı şey; sizi kesinlikle dikkate almayan bir şekilde.

İşin içine girdiğiniz zaman şunu görüyorsunuz, Çalışma Bakanlığı'nın, Çevre Bakanlığı'nın denetimci sayısı o kadar az ki. O zaman Çalışma Bakanlığı'na gittiğimde Türkiye çapında 369 kişi vardı müfettiş olarak. Bu insanlar hangi birini nasıl denetleyecek? Hadi kötü niyeti bıraktım, ama iyi niyetli olsanız bile mümkün olmayan bir durum var. Bu kadar büyük bir ülkede 360 kişinin her kurumu denetlemesine imkan yok. Aynı zamanda bu insanların eğitimlerine baktığınız zaman, mesela benim söylediğim o kadar spesifik bir olay ki, aynı şekilde Tuzla'da gemi yapımı da öyle. Kim gidiyor oraya? Atıyorum ziraat mühendisi müfettiş olmuş, şimdi bu adamın anlamasını beklemiyorsunuz, o gidiyor 1-2 tane check atıyor, şu var mı, bu var mı, zaten o geldiği zaman baretler takılıyor, sonra çıkartılıyor, vs. Bir çayını içiyor, belki bir kaç yerde bir şey yapıyor. Bazen raporlar da yazılıyor ama hiç üzerine gidilmiyor, yani yaptırım önemli, yani 1-2 tane ufak para cezası kesilmesiyle olmuyor. Bir tane

şirketi kapatmışlıkları yok. Ben kendi bildiğim konudan bahsedeceğim, gemi sökümünden.

Katılımcı: Bu sağlamış olduğunuz yararlar var ya, mesela işçi sağlığı açısından bir önlem alırdı mı kampanya?

E. Vardar: İşte özellikle asbest konusu. Onun dışında göğüs kontrolleri yapılıyor şu anda 3 ayda bir işçilerin düzenli olarak. Sağlık ocağı gibi bir yer yapıldı tesislere ve orada bir hemşire var, ilk yardım hizmeti direk sağlanabiliyor. Zaten Aliğa devlet hastanesi yakın, dolayısıyla orada hastaneye çok gerek yok. Bu konularda bayağı bir ilerleme sağlandı.

Gemilerde özellikle bu 'gasfree' denilen bir şey var, yani gemilerin tanklarının patlayıcı maddeden temizlenmesi gerekiyor. Bu konuda çok ciddi davranıyorlar, yani 8 senedir herhangi bir patlama yaşanmadı. Bunlar mesela en basit ölümler. Bu patlamada gemilerin mazot depolarında orada mutlaka genişleme oluyor ve bir gaz yapıyor, siz oradaki sıvıyı alsanız bile o patlayıcı gaz hâlâ içinde yer alıyor. Siz orayı kesmek için kaynak makinasıyla girerseniz, böyle çok kaza yaşanmış daha önce gemi sökümünde.

Katılımcı: Hatırlar mısınız bir seferinde depoyu boşaltıyorlardı. Boşalttıktan sonra normalde 6 ay kadar kurumaya bırakılması gerek deponun kaynakla girilebilmesi için. Boşalttıktan hemen sonra kaynakla giriyorlar, infilak ediyor tabii ve 3 kişi ölüyor orada.

E. Vardar: İşçi sağlığı konusunda bu tür şeyler oldu ve tabii denetimler sıklaştı çok açıdan. Çevre Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı artık orada fazla boş vermiyor. Çünkü o kadar fazla gündeme geldi ki orada herhangi bir şey olsa biliyorlar ki hepsinin ağzı yanacak.

Katılımcı: Deşifre olmaktan çekiniyorlar.

E. Vardar: Tabii olay o, yani üzerinize bir anda ışık tutuluyor ve siz orayı artık şey yapıyorsunuz. O yüzden şirketler de sürekli bir şeyleri düzgün yapmak zorunda

kalıyorlar. Atıyorum İzmir’de tesiste bir sürü abuk subuk şey oluyor olabilir, ama gemi sökümünde bunlar bayağı minimize olmuş durumda çünkü koskoca bir ışık var ve orası asbest kelimesiyle bütünleştirildi. Mesela Radikal’de birinci sayfa manşet oldu, böyle bir şeyi mesela bir kampanyada çok az görürsünüz. Ancak nükleer enerji gibi ulusal bir kampanya olacak ki. Öyle bir şey olduktan sonra tabii bir anda herkes ‘ne oluyor?’ diyor. Birden biz mesela şirketlerin karşısında masaya oturan, pazarlık eden olduk, hiçbir şekilde bize ‘domates mi ekmişliğiniz var hayatta, nereden bileceksiniz üretim yapmayı?’ falan diyen insanlar bir anda geldik masaya, yani bakmaya bile geldiğimizde eskiden dayak yiyeceğiz diye korkarken şimdi çaylar, kahveler böyle bir ikram ortamı oluverdi. Tabii eliniz çok kuvvetleniyor ve bu kuvvet nereden geliyor? Elimizde bilimsel bir şey var ve kamuoyuna onunla geliyorsunuz ve sizin ürettiğiniz bir şey, herhangi başka birine dayalı değilsiniz. Sizin onu üretmeye ve geliştirmeye kapasiteniz var, ama o kapasite sizde yoksa başka bir yere de yaptırabilirsiniz – Türkiye için söylüyorum- bir üniversiteyle işbirliğine giderek. Çünkü üniversitelerde bir sürü halk sağlığı insanlarla konuştum, iyi insanlar var ama ellerinde hiçbir kaynak yok. Onu oluşturabilecek bir şey yaratırsınız ve onunla beraber çıktığınız zaman, biraz da işi güzel pazarlarsanız oluyor. Bu işin kolay yanlarından biri de tabii ki gemi sökücülerin nasıl bir karşı reklam atağı olabilir? Halkla ilişkiler bölümü filan yok. Siz onunla geldiğiniz zaman size karşı saçmalıyorlar, sürekli hata üzerine hata yapıyorlar. O hataları siz düzgün kullanmayı bilerseniz bir anda köşeye sıkışmış oluyor. Şu anda tabii önemli argümanlar da yaratmak gerekiyor. Türkiye için hakikaten doğru olan argümanlardan biri işçi maliyeti açısından Türkiye’nin Hindistan, vs. ile rekabet etme şansı yok, hiçbir zaman yoktu zaten. Çünkü orada çok ucuza çalışıyor, asla bizimki o kadar ucuza olamaz. Burada yapabileceğiniz tek şey ‘bakın biz bu işi uluslararası düzeltme yoluna gidiyoruz. Gemi sahiplerine, AB’ye, vs. diyeceğiz ki ‘yalnızca bu işi düzgün yapan ülkelere gemilerinizi yollayın’. Siz bu işi düzgün yaparsanız buradan bir rekabet avantajınız olacak’ türü argümanlar epey işe yaradı. Şu anda Türkiye’deki gemi sökücüler o argümanın peşinden bayağı değiştiler. Yani sadece kamuoyu baskısı, yasal sıkışmanın dışında bir de ‘kazan, kazan’ ortamı yaratma da önemli. Ama yavaş gidiyor tabii, sürekli ağlıyorlar ‘bize gemi gelmiyor, söyleyin AB ülkelerine bize gemi yollasınlar’ filan diye.

Katılımcı: Pazarlama derken bunu mu kastediyordunuz?

E. Vardar: Hayır benim demek istediğim kamuoyuna yansımış bir kampanya yürütüyorsunuz, gazeteye çıkıyorsunuz, vs. Çok ilginç şeyler var, onların yaptığı şeylerden biri mesela yerel basına röportaj verecek, o gazeteden 4 bin nüsha aldığınız zaman röportajınız yayınlanıyormuş. Böyle bir şey görmedim. Bir röportaj yayınlandı mesela bir sayfa sadece gemi sökücüler tarafından yalan-yanlışla dolu, bize hiçbir şey sorulmamış falan ama yayınlanmış. “Nasıl yayınlandı bu böyle?” diyorum oradaki muhabire. Çünkü o bizimle de iyi geçiniyor bir yandan, “abi, işte 4 bin mi, 8 bin mi gazete alıyorlar yayınlandı” diyor. Onların yapabildiği ancak bu oluyor, siz yine de onlardan ataksınız. Çünkü sizin kafanız sürekli bunun üzerine çalışıyor, onların sadece bunun üzerine çalışmıyor tabii, onlar bir yandan para kazanmaya çalışıyorlar.

Katılımcı: Kampanya modeli vereyim ben size. Şimdi artık çok gemi gelmiyor ya pahalı yapıyor diye; Hindistan, Bangladeş ve diğer ülkelere de bizdeki normların biraz daha küçültülmüşünü verirlerse onlar da pahalı yapmaya başlayacaklar.

E. Vardar: Zaten Türkiye'nin bütün uluslararası kampanyada önemi oydu, yani burada bir örnek yaratabilirsek bunu belki yaygınlaştırabiliriz.

Katılımcı: Sorun çok spesifik ve bu konu çok dallı budaklı, bana göre biraz daha konuyu genelleştirebilirsek sizin çalışmış olduğunuz konu üzerinden geldiğimiz takdirde bir kampanyanın öncelikleri neler olmalıdır gibi bir akış planı oluşturduğumuzda neler olmalıdır bunların içinde? Argümanlarımız neler olabilir?

E. Vardar: Savunuculuk stratejilerinde sanırım bayağı görmüşsünüzdür ama şöyle söyleyeyim çok kısa olarak. Hedefinizi mutlaka net koymanız gerek, hedef odaklı bir şey gütmemiz gerekiyor. Yola çıktığınız anda ‘biz buradan nereye varmak istiyoruz?’, hatta en son noktayı belirleyip ara durakları da belirlemeye çalışmak gerekiyor. Türkiye kritik bir yörüngenin içine giriyor, onu oluşturmanız gerekiyor. Yani küçük başarıları bile, şuraya geldiğimizde evet, kendimizi başarısız sayacağız, şuraya geldiğimizde, şuraya geldiğimizde diye planlamasını yapmak gerekiyor. Akılcı hedefler koymak gerekiyor, yani zamanı gerçekçi, spesifik, açık ve net hedefler koymak lazım. Ne kadar ortakla bu işi götürebiliriz? İlginç ortaklar var mı? Bize ne fayda sağlar? Onları iyi ortaya çıkartmak lazım.

Ve araştırmanızı kendiniz yapabilirsiniz çok iyi olur, herkesi dinlemek, mesela bence Türkiye'deki başarı kriterlerinden biri buydu. Düşman olarak birini almamak, yani 'hiç kimse düşman değildir'le başlamak olmalı. Bu herif kapitalistin biri, bundan adam olmaz şeklinde, ya da şu şöyle, bu böyle diye herkesin düşüncesini öğrenmeye çalışmak. Siz illa o kimlikle gitmek zorunda değilsiniz, yani o insanlara başka bir kimlikle de gidebilirsiniz; 'öğrenciyim, tez hazırlıyorum' filan diye ya da 'bir gazeteciyim, röportaj yapmak istiyorum' diye. Yani size gerçek düşüncelerini anlatmalılar ve bütün paydaşlarla böyle konuşmanız lazım ki kendi yerinizi ve onların yerlerini iyi belirleyip ondan sonra onların fikirlerini değiştirecek, onları ikna edecek argümanlar üretebilesiniz. Yani diyalogu kesmek bence hiçbir zaman iyi değil. Bir proje üretebilirsiniz, bu bir taktik olabilir, vs. ama düşman diye ya da rakip diye belirlediğiniz kesimle diyalogu kestiğiniz anda işiniz çok zor. Çünkü en önemlisi şu, onlar kendi pozisyonlarını değiştirmeseler bile bunların ne yaptığını ne düşündüğünü bilmeniz lazım. Başka türlü hep kendi kendinize oyun oynarsınız ama onlar bambaşka bir yere gidiyordur. O açıdan bilgiyi üretmek, herkese düşman kimse olmadığını bilerek ve hakikaten insanlara insan muamelesi yapmak da önemli. Herkesin bir şeyi yapmakta belli bir nedeni var, yani o adam kötü doğmuyor, o kötü, o kurum kötü, bu adam kötü diye nitelendirirsen artık onunla yapabileceğin hiçbir şey kalmıyor zaten. Onun neden böyle davrandığını, neden bunu söylediğini, sana çok mantıklı gelen bir şeyi neden yapmadığını anlamak gerekiyor ki ikna edebilesin.

Katılımcı: Bu kampanyanın uygulanmasında ve duyulmasında sizce en etkili yöntem hangisiydi?

E. Vardar: En etkili yöntem eylemler, sokak eylemleri, büyük ses getirecek görsel eylemler. Onlar olmasa o noktaya gelinmezdi.

Katılımcı: Peki onda zorlandınız mı?

E. Vardar: Çok büyük bir şey yaptığınız zaman bir anda insanlar daha önce hiç bilmedikleri bir konuda bir anda şey oluyorlar, hele yerel olarak mutlaka oluyorlar. Yani bu konuyu ulusalda ne kadar az insan bilse de Aliğa'da, İzmir'de herkes bilir.

Tamam insanları sokmuyor ama yerelinde bu kadar acayip bir şey oluyorsa sonunda onun da ilgisini çekiyor tabii.

Burada kaynak meselesi de başka bir şey tabii, Greenpeace'de o zaman elimizde olan kaynaklarla hakikaten olmayacak işler yaptık. Koskoca gemiyi durdurduk, helikopterlerle yukarıdan çekimler yaptık, yani öyle bir görsel malzeme yarattık ki televizyon zaten ona hoppa diye atladı. Denizin ortasında bir eylem yapıyorsunuz düşünün, aynı zamanda bunun havadan çekimi var. Geminin üzerine eylemcileri çıkarttık, o şekilde karaya yanaşması güvenli değildi, yani hiçbir şekilde o insanlar onun üzerindeyken geminin yanaşma diye bir şeyi söz konusu değildi. Zaten o anda yasal olarak Çevre Bakanlığı'na cepten telefon açıldı, vs. Tabii bunların hepsi müthiş araştırma, o geminin orada ne zaman olacağı, vs. Hikayeler uzun, anlatsam bitmez! Ben o gemiyi çeken römorkörün kaptanı ile "ben Denizcilik Müsteşarlığı'ndan Ahmet bilmem ne, siz ne zaman geleceksiniz?" diye muhabbetler yaptım. Adam cep telefonundan konuşuyorum diyor, asla olmayacak bir şey, onların telsizleri var, bunun bir prosedürü var iletişim kurmanın, öyle herkesle konuşamazsınız, teröristi var, vs. Adam bir yandan bilgiyi vermek istemiyor, bir yandan da korkuyor; 'Ahmet diye biri, adam bizim başımıza bela olmasın. Bu şimdi gemiyi sokmaz filan!' Yani bir şekilde adam o bilgileri verdi, nerede ne zaman olacağını verdi, biz de oradaydık.

Katılımcı: Ama bu mantıkla STK mentalitesi nasıl oluyor?

E. Vardar: Ama ben adamı tehdit etmedim ki, sadece bilgiyi aldım. Tehdit etme diye bir şey söz konusu değil.

Katılımcı: Ama adamlar gemiye çıkmış filan?

E. Vardar: Bence o sivil itaatsizlik konusu, ayrı bir gün konuşuruz. Yani meşruiyeti nereden aldığınız çok önemli bence. Yasallık her zaman olması gereken bir şey değil bence. Bu benim hem çalıştığım kurumların çoğunda böyle gördüğüm bir şey ama aynı zamanda kişisel olarak da böyle düşünüyorum. Yasalar sadece bize sınır olsaydı asla ilerleme olmazdı, hiçbir şeyde ilerleme olmazdı. Yani burada kime ne zarar veriyorsun? Kimseye bir zarar vermiyorsunuz aslında, o çevre suçunu işleyen dışında. O zaman burada bir şey görmüyorum, yani gidip de birinin kafasına silah

dayamıyoruz. Eylem yapıyorsunuz, bir şeyi durduruyorsunuz, evet birilerinin maddi kaybı oluyor, ama o maddi kaybın karşılığında insanlar ölüyorsa bir yandan ve o yasalar sınırlarında ölüyorsa burada meşruiyet zaten kendiliğinden var.

Katılımcı: İstiklal'de bir eylem yapmıştık, eski PTT binasının üzerine afiş asılmıştı filan. Orada inşaatçılar vardı, birisi bağıyor "neden izin almadınız?" diye. Sonra polisler geldi ve "izin almadan eylem mi yapılır?" dedi.

E. Vardar: Türkiye'de bir sürü şey zaten var, Avrupa Birliği normlarıyla artık rahatlıkla gidip bir yerde basın açıklaması, vs. yapıyorsunuz. Polisin tek yaptığı sizinle orada olmak oluyor. Yani bir sürü şey yasaların içine girdi artık, eskiden bir sürü şey yasa dışıydı. Tabii gemiyi durdurmak bunlar hangi yasaya tabidir bilemiyorum, ama yani yasalar dahilinde yapılabilecek bir sürü şey var.

Eylemlerde bence en önemli şeylerden birisi de sürpriz, yani diğer eylemlerden farklılığı sürpriz yapmak. Türkiye'de bir sürü eylem oluyor, basın açıklaması falan oluyor ama bunların içinde sürpriz unsuru çok az oluyor. Basın zaten ne eylemine geldiğini biliyor, sizin söyleyeceğinizi de az buçuk tahmin ediyor. Geliyor, görsel bir şey varsa alıp, basın bülteninden bir şeyler alıp belki sizi haber yapıyor. Greenpeace yönteminde mesela ne yapıyorsunuz? Eylemi sizden başka hiç kimse bilmiyor, basını bir yere çağırıyorsunuz, sizin ne yapacağınızı, ne konuda yapacağınızı bile bilmiyor. Onları alıp eylemcilerle beraber bir yere götürüyorsunuz ve bir anda onlara sürpriz oluyor her şey. O sürpriz tabii görsellikle birleştiği zaman ve aktivizm olması lazım. İki şey çok önemli eylemlerde, bir, fotoğrafı düşünmeniz lazım gazeteye çıkmak istiyorsanız, iki, eğer televizyona çıkmak istiyorsanız mutlaka hareket olmalı ve insanların hayatlarının kontrolünü ele aldıklarını insanlar görmek istiyorlar. Birilerinin 'hayır' demesi sizi umutlandırıyor. En önemli şeylerden biri bu. Sizin için her şey berbat giden bir ülkede birilerinin ona, belki başaracaklar ya da başaramayacaklar ama o cesareti gösteriyor olup bir şeyler yapıyor olması insanları umutlandırıyor ve hoşuna gidiyor. O görüntü kuvvetli bir görüntü her zaman.

Fiziki olarak bir şey yapıyorsanız, mesela bir yere zincirliyorsanız kendinizi, onun mantığı oradan kolay alınamamak. Mesela bir fabrikanın kapısını kapatıyorsunuz zincirlenerek, vs. birilerinin onları alması kolay değil, bir kaç saat sürüyor en azından.

İşte o direnç göstermek, kararlılık göstermek insanlara hakikaten umut veriyor, kendiniz 'ben yapamam ama onları destekliyorum' şeklinde çok oluyor. Yani 'aslında istediğim anda ben de yaparım' yani bir süpermenlik olayının kesinlikle ortaya çıkmasını istemem. Söylemi bilmem ama bu böyle yürür. O fotoğraf her şeyimiz, o fotoğrafın illa böyle bir tehlikeli durum arz etmesi gerekmez. O fotoğrafın içinde sizin mesajınız olmalı, pankartınız varsa o pankartın içinde, pankartınızdaki mesaj net olarak ne istediğinizi belirtmeli ve orada bir şey yapan bir insan olmalı, yani insan yüzü olmalı. Siz yere de yatabilirsiniz, yere yatarak Af Örgütü'nde bir sürü eylem yaptık, bir sürüsü gazetelere filan da çıktı. Yani tehlikeli olmanız gerekmiyor onu demek istiyorum, fotoğrafın tehlikeli kısmı yok. Ama fotoğraf niye önemli? Çünkü günümüzde medya böyle çalışıyor. Yani siz ilgi çekici bir fotoğraf oluşturamıyorsanız gazeteye çıkma olasılığınız çok çok düşük. Gazeteye çıksanız bile okunma olasılığı daha da düşük. İnsanlar önce fotoğraflara bakıyor, o yüzden o fotoğrafı her şeyi anlatabilecek şekilde kurgulamanız lazım. Televizyona çıktığınızda 20 saniye içinde derdiniz neyse onu anlatabiliyor olmanız lazım. Eğer bunu yapamıyorsanız televizyonda başarılı bir şekilde çıkma olasılığınız çok az. Siz bir basın konferansının yayınlandığı görüyor musunuz hiç? TÜSİAD'dan başka neredeyse hiçbir basın konferansı yayınlanmaz, çünkü bu ilgi çekici değil.

Katılımcı: Galata köprüsü üzerinde balık tutan bir kadın vardı, sonra erkekler rahatsız oluyor, kıyafeti tahrik ediciymiş falan diye 6 ay hapis cezası aldı. Bu yazın olan bir olay. Mor Çatı'da bir arkadaşım çok radikal bir şey dedi, hepimiz içimize bikini üstü giyelim ve oraya gidelim dedik ama sonra yapmadık.

E. Vardar: Mutlaka onun önlemini almak lazım, sonuçta 'bodyguard' demeyeyim de, her eylemde mutlaka onu da kontrol eden insanlar olması gerekir. Bir şekilde güvenlikle ilgili görevli insanlar olmalı. Hatta polis burada sizi koruyor hale gelebilir. Bunları eylemde düşünmeniz lazım. Korkutucu çok şey olmaz diye düşünüyorum ama hepsini önceden kesin tartmak lazım. Belki diyeceksiniz kitlesel bir galeyana olur mu? Onu bilemem tabii.

Katılımcı: Ondan çekinmişlerdir!

Katılımcı: Greenpeace eyleminde bir arkadaşım çok rahatsız edilmişti, aslında bu da ilginç bir hale getiriyor ve zaten kitlenin büyük kısmının yapamayacağı şeyler oluyor. Çünkü biraz cambaz olmak gerekiyor, o binalara tırmanıp bir şeyler yapmak için. Aslında bu da bir bakıma Greenpeace ile onun izleyicisi arasına bir mesafe koyuyor. Bir de sürekli bir 'styling' havası var yapılan eylemlerde, bence o eylemlilik halinin üzerine de biraz düşünülmesi gerek. Greenpeace hiç sokağa inmiyor, ama 5 kişi sürekli akrobatlık yapıyor orada.

E. Vardar: Ben işin içindeyken, özellikle gönüllülükten profesyonelliğe geçerken bu iş için aynı senin gibi düşünüyordum ve 'bunu değiştirmenin bir yolu olabilir mi? Greenpeace'in daha fazla tabanı olabilir mi?' diye düşünürdüm. Belki Greenpeace'in rolü o, başka örgütler başka türlü şeyler yapmalı. Greenpeace'in bu muhalif hareket içerisindeki rolü o, o öyle bir şey. Coca Cola'nın halkla ilişkileriyle yarışabilecek düzeyde profesyonelleşmiş, vs. Bence bundan alınacak dersler var, bunu kopya etmek bence her zaman başarıyı getirmeyecektir. O yönden katılıyorum. Belki iyi bir şey de değil her zaman. Benim Greenpeace'de sevdiğim şeylerden biri her zaman öyle çok büyük para olması gerekmiyor. Şunu göstermek, yani bir de mesela Türkiye'deki soldan gelen belki geleneksel şeyle 'binler dökülmediği zaman ben de çıkmam' gibi bir gelenek oluşmuş. Bunu kırmak açısından bence oradan ders alınabilir. Yani 5 kişiyle de bir eylem yapılır ve gazeteye çıkılır arkadaşlar eğer dert buysa, ama derdin orada milyonları bir anda toplayıp anında devrim yapmaksızın bu Greenpeace yöntemiyle falan olmaz tabii. İnsanları az, küçük gruplar olmak, yıldırırmamak, illa 1000 kişi olacak değil. Bir sürü etkili eylem de küçük grupla başlıyor ve sonra çoğalıyor, çünkü yapan birilerini gördüğünüz zaman sizin cesaretiniz artıyor. 3 kişi bikiniyle orada durduğu zaman –belki gelenekselleşen bir şey olacak ama- öbür gün 10 kişi, öbür gün 20 kişi durabiliyor. Çünkü onlara bir şey olmadığını görüyor ve o insanların bir şeyleri başardığını veya en azından hayatta bir şeylere karşı durduğunu görüyor. Yani dediğim gibi ve özellikle bu kahramanlaşma şeyi açısından Greenpeace eylemlerinin kesinlikle bir defosu var. Amma ve lakin biz kendimize bundan örnek alacak şey, uçan-kaçan meselesi de, ben işletme mezunu bir insanım ve kaç tane Greenpeace eylemine katıldım, hatta onları organize ettim falan ama bazı şeyler büyüttüğümüz gibi değil, görüntüde onlar öyle. Belki de Greenpeace'in başarısı o oluyor. 'Ooo, nasıl yapıyorlar, adam orada öyle?' diye. Binadan sarkıp pankart açmayı siz de 1 ay eğitim alsanız onu yaparsınız yani,

sağlığınız yerindeyse çok rahat yaparsınız. Tırmanmıyorsunuz ki? Bütün teçhizatlar en son teknoloji ipler, vs. var artık, onun parasını verebildikten sonra her örgüt yapar aslında.

Katılımcı: Model olarak bakarsak o zaman da üyelik sisteminde, yüz yüze gönüllülerinin 'Greenpeace'e üye ol' tavrı bunu bozan bir şey oluyor.

E. Vardar: O destekçi meselesi Greenpeace için şey sponsor ve proje bazlı gitmediği için damlaya damlaya göl olsun, herkes para verirse öyle. O destekçiden ekstra bir şey beklenmiyor. Yani o insan hiçbir etkinliğe katılmasa bile sadece para veriyorsa yeter. Yani o insanların görevi o tür destekçi elde etmek.

Katılımcı: Ama birbiriyle uyuşmuyor, bir tarafta sıra dışı bir model var, yaratıyor ve bunu sunuyor ama öbür tarafta sıradan herhangi birinin yapabileceği bir tavrıyla kitlelerini oluşturmaya çalışıyor. O ikisi buluşmuyor bence.

E. Vardar: Kesin.

Katılımcı: Aslında başka bir şey de söylemek istiyordum. Kampanyada ben her zaman değişimi, değişmeyi hedefliyorum, uzlaşanlar, kolaylaştırıcılar çıktığı gibi bir de engelleyenler de çıkıyor. Bu modelde ne tür şeylerle karşılaşıldı?

Katılımcı: Ben de bir şey sormak istiyorum. İşçilerle aranız nasıldı? Onlarla nasıl bir diyalog kurdunuz?

E. Vardar: Biz önce işe başlarken sendikayla ama öyle doğru düzgün olmayan Limter-İş diye bir sendika var DİSK'e bağlı, onlarla çalışmaya başladık. O açıdan böyle belli yönelimi olan işçilerle zaten aramız iyiydi. Amma ve lakin bir de bu taşeronluk sistemi var, yani akrabanın köyünden getirip orada çalıştırma olayı. O taşeron size karşı oldu mu işçileri de size karşı dolduruyor tabii. O açıdan işçiler genellersek hiçbir zaman toplu olarak bizim müthiş dostumuz ya da düşmanımız olmadı. Bir kısmı dostumuz oldu, bir kısmı karşımızda yer aldı ama o karşıda yer alanların çoğu sonradan, daha doğrusu patronun önünde öyleydi diyeyim. Onu da biliyorsunuz, zamanla herkes neler kazanıldığını gördü, en büyük değişiklik belki

işçilerin hayatında oldu çevre şeyinden başka. Orada rezil koşullarda yaşıyorlardı, şimdi duşlarından yatakhanelerine, vs. görürseniz her şey gayet düzgün. Yani yaşam koşullarında çok büyük değişiklik oldu, onların da bu kampanya sayesinde olduğunu gayet iyi biliyorlardı. Ama bir yandan adam diyor ki 'bakın gemi durduruldu, sizin işiniz olmayacak, biz para kazanamazsak sizin de işiniz olmaz, bu adamlar bizim ekmeğimizle oynuyor' dolduruşuna da geldikleri oldu.

Biz sendika yoluyla gittiğimiz için işimiz daha kolaydı, sendikayla da zaten hemfikir olduğumuz için işçilerin kişisel olarak fikir değişimleri filan sizi pek etkilemiyor. Bir de belki avantajımız, Petrol-İş orada çok kuvvetli Tüpraş ve Petkim'in olması nedeniyle, onlar da çok destekçiydi bizim kampanyamıza. Bizimle zaten direk ilişkileri vardı, ki Greenpeace PVC'nin kalkmasını istiyor, üretiminin durmasını istediği halde iyi ilişkileri vardı. Yani orada yerel bilgi alma şansın çok fazla, onlar zaten hemen herkesi genel olarak en azından tanıyorlar, atıyorum böyle yanardöner biri olduğu zaman seni hemen uyarırlar. Yoksa dışarıdan gelen olarak sen zaten saplama olarak geliyorsun; ne kültürü bilirsin ne bir şey bilirsin, orada herkese kanma şansın çok fazla. Hasankeyf için de öyle diyelim, yani yerelde kesin senin yanında olduğunu bildiğin bağlantılardan bu adamların ne kadar işe yarar olduğunu, çünkü kültür de farklı, yani sen oraya geliyorsun ve farklı bir kültüre giriyorsun. Yani o insanın sana nasıl davrandığını anlamak gerçekten zor. Orada tek şey yerel olarak yandaş bulmak başka türlü zor. Biz mesela onların toplantı salonlarını kullandık eğitmek için, bir sürü imkanları oldu. Yerel olarak da çok kuvvetliler, yani belediye başkanıyla aynı kuvvette falanlar.

Katılımcı: Bu örnekte neler oldu diye sormuştuk. Bu gemi sökme kampanyasında sizi engelleyen şeyler neler oldu? Siz nasıl baş ettiniz?

E. Vardar: Tabii o kadar çok şey oldu ki, anılar bitmez de, hepsinden ayrı dersler çıkartılabilir. Her eylem kendi başına bir ders aslında, orada mutlaka hatalar yapılıyor, aksilikler oluyor, o anda bir şeyler buluyorsunuz. Bunu genele yaymak sonradan baktığınızda belki mümkün değil. Kısa bir kaç şey söyleyeyim, mesela araştırmayı yaparken, en başta raporu hazırlarken, yani olağan araştırmasını yaparken bütün paydaşlarla görüşürken ben öğrenci olarak gitmiştim. Çünkü herkesten hem bilgi toplamam lazım ellerinde bilgi, belge varsa. Çünkü ben oraya Greenpeace diye

gitsem belki bana bir iki politik bir şey söyleyecekler, haydi güle güle! O yüzden İTÜ'de okuyorum, öğrenciyim, tez yazıyorum diye gittim. O şekilde gittim bakanlıklarda birileriyle konuştum, şirketlerle konuştum, kim varsa herkesle konuştum, hepsinden de bir sürü bilgi, belge topladım. Bu bir taktik mesela. Oraya gidilip de numune almak istediğimizde bakıyorsunuz öğlen oraya sizi salmayacaklar belli, zaten sizi topuğundan vururlar şeklinde bir yer. Şu saatlerde işçiler gitmiş oluyor, karanlık oluyor, bakıyorsunuz nereden girilebilir oradan vatandaş gibi giriyorsunuz. Topraktan bir şey alıyorsunuz çantanıza koyuyorsunuz, sudan bir şey alıyorsunuz çantanıza koyuyorsunuz, biraz geziyorsunuz falan.

Yani istendiği zaman her şey oluyor, bence bununla alakalı. Kafanıza koyduysanız, o işe gerçekten kendinizi inandırdıysanız, yani bu iş yapılmalı dediğiniz zaman her şey oluyor. Korkacak bir şey yok, orada yakalansanız ne olacak? Adam senin ne Greenpeace'den olduğunu bilir, ne bir şeyini bilir 'orada geziyordum, yolumu şaşırdım' vs. bir şey söyleyip çekip gideceksiniz en fazla. Ya da öğrenci olmadığınız anlaşılrsa ne olacak? Tutuklanacak mısınız? En fazla oradan gideceksiniz ama bunlara bile genelde biz insan ilişkilerimizde cesaret edemiyoruz. Ben de öyle müthiş girişken filan bir adam değildim ama kafaya koyduğunuz zaman bu böyle yapılması lazım, başka yolu yok. Kim yapacak? Ben yapacağım. Gidiyorsunuz yapıyorsunuz, bir güzel de oluyor. O yüzden genellemek, her şeye bir çözüm yolu bulmak çok zor ama bir şeye inandığınız zaman her şey oluyor. Aksilikler çıksa bile onu yapıyorsunuz. Mesela Af Örgütü'ne ilk geldiğimde Greenpeace'den gelmişim, eylemcilik yönüm kuvvetli. Herkes zannediyor ki Af Örgütü'nde de öyle ama öyle değil, bir sürü insan avukat filan. Yere yatıp eylem yapacağız 'silahlar denetlensin' kampanyasında, öğlen insanları sergileyelim diye bir fikir çıktı. Kimse niyetli değil, üstüm kirlenir filan diye istemiyor. Mesela bu benim için algılanamaz bir durum. Orada ben biraz kuvvetli bir şey söyledim, insanlar biraz bozuldu, sustu filan ama sonra işe yaradı. Her gün sivillerin elindeki silahlarla binlerce insan ölüyor, çocuklar ölüyor Afrika'da filan diye öyle bir kampanya. Afrika'da vurulan çocuk da yere düşüyor, bunu böyle düşünmeye başladığınız zaman yere yatmak filan hiçbir şey, basit şeyler bunlar. İnsanların önünde herhangi bir şey yapmak çok basit çünkü yapmaya çalıştığınız şey insan hayatı kurtarmak, gezegeni kurtarmak, vb. Onun yanında üstüm kirlenmiş, elinin bir yeri acımış, incinmiş filan bunların hiçbir önemi yok. Kafayı bu şekilde programladığınız zaman oluyor. Ondan sonra o eylemi yaptık,

herkes de çok memnun oldu. Şimdi bakarsanız Af Örgütü'nün çoğu eylemi yere yatarak oluyor, çünkü öyle direk zincirleme falan gibi sert bir şey olmuyor.

Hepimiz farklı şeylerden geliyoruz, geçmişimiz farklı, biri öğrenci oluyor, biri avukat olabilir, vs. ama o düşünce kalıplarımızı bazen yıkmak gerekiyor. Sistemin içinde bize çok fazla çizilen rolümüze alışıp onun dışına çıkamazmışız gibi geliyor ama bu dünyaya bir kere geldik ve hepimizin bence bir sorumluluğu da var, o sorumluluğu da tamamen yerine getirmek için bir şeyler yapmak lazım. Orada artık bu tür, üstün kirlendi, vb. şeylerin önemi şahsi olarak olmuyor. Neyi ne için yaptığınıza kendinizi ikna etmeniz lazım, hakikaten her şey oluyor ve insanları da bu şekilde ikna etmeye çalışmak gerekiyor. Onların kendi iç dinamikleriyle bir şey yapmaları lazım, sizin söylediğiniz için olmuyor. Evet orası kurtarılmalı çünkü Aliğa'da insanlar ölüyor, ben onlarla kendimi ne kadar özdeşleştiriyorsam bütün diğer yaptığım her şey kolay gelmeye başlıyor. Çünkü onların yaşadıklarını ben hiçbir zaman yaşamıyorum, ben mağdur olan değilim temelde. Ayrımcılığa uğrayan insanlar var, kendi örgütleri var, vs. onlar mağdurlar aynı zamanda, ben mağdur da değilim. Benim yapmaya çalıştığım empati kurup onlar için ya da çevre için bir şey yapmak. Tabii çevre deyince direk bana dokunuyor ama. Bu kimliğe kendinizi büründürebildiğiniz zaman ve o şeyi anlayabildiğiniz zaman hiç önemi olmuyor. İşte oradaki rapordaki gibi, insanlar çalışıyorlar o rezil şartlarda, günde belki 1 lira alıyor, onun 75 kuruşunu ailesine yolluyor, 25 kuruşuyla yaşamaya devam etmeye çalışıyor. Onun yanında bizim yaptıklarımız ne ki?

Böyle sürekli programlamanız lazım, çünkü oturuyorsunuz televizyonun karşısında başka bir şey oluyor, programlama değişiyor. Algılarınızı sürekli bombardıman edici başka şeyler oluyor. O yüzden sosyal çevrenize giriyorsunuz 'ben koskoca bilmem neymişim' gibi, yani bu tür şeyler var. Başka bir örgütte bir eylem yaptık mesela, herkes tulum giyecekti, o örgütün sözcüsü tulumun üzerine deri ceketini giymekte ısrar etti. Bu nasıl olabilir yani? Tulumların simgelemesi gerekiyor, onun üzerine pahalı bir ceket, hani fotoğraf çok önemli diyorum ya. Şey kuramıyorsunuz o anda ama oluyor işte. Bunları insanın kendilerinin yıkması lazım. Bir imaj peşinde değiliz, bir çok noktada vermek istediğimiz imaj bizim kararlılıkla hayatımızda bir değişiklik yaratmak istediğimiz, yoksa çok kalifiye insanlar olduğumuz, vb. değil yani.

Zorluklar böyle aşıyor. Sanırım genelleyebileceğim tek nokta bu, yani tüm size ters gelenlere de ne yapıyorsunuz? Denizcilik Müsteşarlığı nuh diyor peygamber demiyorsa onu karalyorsunuz, afişe ediyorsunuz eğer gerekirse. Bu noktadaysa o insanın suça ortak olduğunu, insanlara iletişiminizi öyle yapıyorsunuz. Basına açıklama yaparken böyle diyorsunuz, 'Denizcilik Müsteşarlığı bunu yapmadığı için bu insanlar ölüyor' diyorsunuz. Yani engel olan adamı afişe etmek.

Katılımcı: Ama orada medya sizi destekliyor mu?

E. Vardar: Medyanın desteği bazen oluyor bazen olmuyor.

Katılımcı: Çünkü onu nasıl deşifre edeceksiniz? Orada aracıya ihtiyacınız var.

E. Vardar: Yerel yaparsanız bir sürü başka yöntemi de var. Mesela Greenpeace'in ya da başka bir kaç örgüt de yaptı sanırım, Başbakan'ın resminin altına 'suçlu' diye yazıp kamyonetle dolaşmak. Yani medyanın illa sizin yanınızda olması bazen gerekmiyor. Eğer özel ve küçük ölçekte bir şey yapıyorsanız boş verin medyayı yani. Sadece yapabilecek cesaretiniz olsun.

Katılımcı: Duyurmanın binbir çeşit yolu var.

E. Vardar: Evet o yolları kullanmak, bunlar size engel olduğunda sizmanın başka yolları da var.

Katılımcı: Mesela bu tür eylemler yapılıyor, eylemlerde basın açıklaması yapmanın herhangi bir zorunluğu, yaptırımı, vs. yok ama bir yere girdiğinizde özel mülke tecavüz oluyor. Yani bür sürü farklı yasalarla muhattap olabiliyorsunuz. Orada ne gibi önlemler alıyorsunuz? Oraya girmek, toplu olarak girmek yasal olarak farklı yükümlülükler getiriyor.

E. Vardar: Avukat gönüllülerinizden da çok büyük profesyonellerden yardım alıyorsunuz. Ne diyorsunuz, bunun şeyi nedir, neyle yargılanabilir insanlar diye soruyorsunuz. Ondan sonra ona ilişkin bir savunma oluşturuluyor. Burada yine sizin kamuoyu nezdindeki imajınız ve gücünüz önemli çünkü hakim bir çok eylemde bizi

suçlu bulabilirdi; giriyorsunuz, bilmem ne yapıyorsunuz, isteyen adam şey yapar ama orada halk sizin yaptığınızı meşru görüyorsa orada sizi mahkum etmek kampanyanızı daha da güçlendirecek. Adam ayakkabıyı Bush'a attığı zaman, gidip orada bir de dayak yiyorsa o zaten artık kahramandır. Bazı noktalarda onu göze alan insanlar tabii yapıyor. Herkese 'biz eylemciyiz' diyorsun, 'elimizden geleni yapacağız ama bu işin yasal yükümlülüğü budur'. En kötü senaryolarda 1,5 sene içeride 'misafir' olma ihtimalin var. İnsan artık onu göze alarak o eyleme giriyor.

Katılımcı: Para cezası, vs.?

E. Vardar: Tabii olabilir ama şimdiye kadar mahkumiyet olmadı, ama bunu hiçbir zaman kesin olarak bilemezsin, çok ters bir konjonktürde çok ters bir şey yapıyor olabilirsin. Tabii bunu da değerlendiriyorsunuz ama avukat desteği mutlaka lazım.

Eylemler konusunda bir kaç ipucu vermek gerekirse, eylemi örgütlerken birilerinin farklı roller oynaması lazım. Birileri eylemi koordine edecek, yani eylem sırasında o insanların nerede durması gerektiği, pankartın ne şekilde durduğu, yani fotoğrafçı gözüyle, basının gözüyle eyleme dışarıdan bakabilip insanları o şekilde yönlendirecek birilerine mutlaka ihtiyacınız var. Belki yapılmayan en basit şeylerden biri bu, basın gözüyle yaptığınız şeye bakmak. Siz basın yoluyla bir şey vermek istiyorsanız basına hitap ediyor olmanız lazım. Mesela bir sürü para verip pankart yaptırmışsınız ya da kendiniz yapmışsınız ama pankart iki taraftan gergin durmadığı için katlanmış duruyor. Ne işe yaradı o kadar emek? O yüzden birinin ona bakıp 'abi, gerdirelim şunu' falan demesi lazım. Yatan insanlar varsa onların pozisyonlarını alması, basının bir yerde olması, sözcünün onların önünde oluyor olması, kameraya çekerken sözcünün arkasında mesajın olması lazım. Bunları düşünmek profesyonellik ama çok basit bir şey, yapmanız gereken çok basit şeyler bunlar.

Medyayla ilişki kurmak. Mesela Greenpeace'in en kuvvetli yaptığı şeylerden biri görüntüyü kendi kamera ve fotoğrafçısıyla yapıp onu tek tek dağıtmak. Eğer basın oraya gelmediyse görüntüyü sen onlara götürüyorsun. Tek tek kaç kere ajansları gezdim ben, Reuters'e, AP'ye, Cihan Haber Ajansı'na. Taksiye atlıyorsun beta kasetleri 'abi, şöyle bir eylem yaptım' filan diye veriyorsun. Hepsi yayınlanacak diye bir şey yok ama şansı inanılmaz arttırıyor, yani yayınlanma ihtimalini çok arttırıyor. Bir

kere sizin ciddiyetiniz basında da şey yaratıyor, bu iş önemli bir şey olabilir falan diye. Mesela basın bülteni geçiyorsunuz karşı tarafa 'abi, aldın mı, geldi mi?' diye bir telefon açmak çok etkili bir yöntem. Çünkü o rastgele gelmiş herhangi bir fax olmuyor artık, orada kişisel bir diyalog kuruyor, bir iki şey de orada söylüyorsun böyle önemli, şöyle önemli falan diye.

Böyle şeyler önemli, yani o rolleri paylaşıp o şekilde oraya gitmek. Bunlar hep sizin başarınızın ihtimalini çok arttırıyor. Mesela basın açıklamasını okudunuz, bence ideal olan basın açıklaması okumak değil ama hadi öyle oldu, genelde zaten basın ilgiliyse 'abi bir röportaj alalım' filan. O röportajın 1,5-2 dakika yayınlanma olasılığı yok. Sizin yapmanız gereken 20-30 saniye içinde orada niye o işi yaptığınızı anlatıp onu tekrar tekrar çeşitli kelimelerle çevirmek aslında. Orada basın açıklamasının aynısını söylemek ya da konuyu daha da açarak ayrıntılı bilgi vermenin hiçbir faydası yok. Çünkü o haberde kullanılacak –Siyaset Meydanı'nda değilseniz- haberde geçme uzunluğunuz en fazla 20 saniye sözcünün konuşması.

Bunları düşünmek gerekiyor emeklerinizin heba olmamasını istiyorsanız. 10 tane eylem yapabilirsiniz ve hiçbiri basına yansımayaabilir ama 1 tane yaparsınız çatır çatır ses getirir, hepsine bedeldir. Bence böyle düşünmek lazım. Çok fazla şey yapacağına bir şey yap, onu tam yap.

Katılımcı: Kampanyayı yürütürken bulunduğunuz kurum ya da çatının ne kadar etkisi var? Bu bahsettiğiniz kampanya Greenpeace'te başlamış ve 2005'te sonlanmış, sonra Uluslararası Gemi Sökümü Platformu'na taşınmış. İki farklı yerde de varsınız, işin başındasınız ve aradaki farklar ne? Avantajlar ve dezavantajlar ne? Greenpeace'in bu kampanyada etkisi oldu mu? Bir kampanyaya başlarken neyle başlamak doğrudur? Eylemle mi, ortaklarla mı, yani ilk adımı nasıl atmalı?

E. Vardar: İlk sorudan başlayayım daha genel olduğu için. İlk adımda ne kadar kuvvetli olursanız o kadar iyi ama dediğim gibi örgütün nasıl algılandığıyla çok alakalı. Mesajı kime vermeye çalışıyorsunuz? Kampanyayı başlatıyorsunuz, Aliğa nezdinde mi olacak, bütün Türkiye'ye mi vermek istiyorsun, İzmir mi olacak? O insanlar seni nasıl algılıyor? Yani senin söylediğine değer veriyor mu yoksa mesela Greenpeace'de özellikle o zaman olduğu gibi 'aktivist çocuklar' olarak hatta 'yabancı

aktivist çocuklar' olarak imajın var. O çok fark ettiriyor. Tabii ki başlarken daha yanına sözü dinlenen başkaları, mesela üniversite hocaları, sendika, vs. gibi orada kendini kuvvetlendirmen lazım, ilk açılışta o şekilde. Başlarken bilimsel verilerin elinde olması lazım, bu ikinci kesin şart, olmazsa olmaz. Tercihan görsel bir eylem yapıyor olman lazım ilk defa insanlara bir şey söylüyorsan. Kapalı bir alanda basın toplantısını da yapabilirsin 'böyle bir araştırma yaptık' falan diye. Yani konunun gündemde olmasına ilişkin olarak o da haber olabilir. Çok önemli bir konudur, zaten herkes ilgilendiriyordur, sen yepyeni bir bilimsel araştırma yapmışsındır, kitlesel ve aynı zamanda güvenilirindir, o zaman yayınlanır. Eğer öyle değilsen medyatik bir şeyler yapacaksın, ilgiyi oraya çektikten sonra da bilimsel argümanlarını koyman lazım. Senin algılanışınla ortak bulan çok ilgili, eğer o güvenilirliğin yoksa senin hitap etmek istediğin toplum karşısında mutlaka ortakları daha baştan bulman lazım.

Mesela uluslararası olarak Greenpeace yalnız kaldı diyebilirim, çok yalnız kaldı, bu konuya sahip çıkmak istemiyor. Ama Greenpeace aynı zamanda çok saldırgan bir ortaklık kurma çabasında değildi, çünkü kendi kaynakları kampanyayı götürmeye yetiyordu. Ama bu yalnızlık sonunda daralıp şey yapmasına da sebep oldu. Son döneminde artık bu iş böyle olmayacak dedim, bu iş aslında insan haklarını ilgilendirir, insan hakları kuruluşlarıyla iş yapalım. Yeni bir rapor hazırladık Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'yla beraber, sonra başka örgütlere de bu işe destek vermeleri gerektiğini söyledik. Çünkü Greenpeace bu işi bırakırsa bu iş dünya çapında sahipsiz kalır, siz de bu işin ucundan tutun şeklinde.

Şimdi Platform'un meşruiyeti daha yüksek diye düşünüyorum ama bilinirliği çok az şu anda. Hâlâ Greenpeace'le özdeşleştiriliyor, onun içinden, o imajdan tam kurtulabilmiş değil. Yani içinde dünya çapında birçok örgütün olduğu daha tam olarak yansıyabilmiş değil. Bunun büyük sebeplerinden biri çok dar bir profesyonel kadrosu var, Greenpeace gibi bunun iletişim sorumluları, vs. yok, yani planlayıp stratejik olarak bu imajı değiştirecek bir çalışma yapma olanağımız yok. Eylem kapasitesi hiç yok, eylem olmadığı zaman basına çıkma olasılığı az. Zaten spesifik bir konu, gündemde olmayan bir konu, ancak sektörü ilgilendiren bir konu, onların dergilerine, vs. çıkabiliyor. Ama illa olması gereken bir şey de değil kampanyanın şu aşamasında, insanları gaza getirmeni, hani trink diye bir şeyi değiştirecek durum yok. Farklar bunlar.

Gönüllülük, yani tabanınız ne kadar genişse –Greenpeace’den bahsetmiyorum- aktivizm şansınız artıyor. Burada mesela gönüllü taban diye bir şey yok, sivil toplum kuruluşlarının yukarıdan oluşturduğu bir dernek. Örgütlerin kendi tabanları var ama örgütler de kendi tabanlarını hareket ettirecek kadar o konuyu öncelik saymıyorlar. O yüzden farklı, bambaşka bir şey. Şu anda daha çok bir enstitü, lobici bir enstitü gibi. Greenpeace ise tamamen eylemci, bilimsel şeyleri var, düşünün ki Greenpeace’in İngiltere’de laboratuvarı var. Buradan aldığımız numuneyi gidip orada analiz ettiriyorduk. Orada bilim adamları var Greenpeace bünyesinde çalışan, onlar analiz edip raporunu hazırlıyorlar filan. Şimdi bambaşka bir gerçekliktesin, hem para az, fonlara başvuruyoruz, fonlardan gelsin diye, gelmezse bitecek falan. Yani öyle müthiş bir finansal zorluk içinde gidiyor.